

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ПРАВА**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Олександр ВЕЛИЧКО**
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Олександр ГРИГОРЕНКО

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Наталя ДУБРОВА

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту і маркетингу

Кафедра менеджменту і права

Освітня-професійна програма: «Менеджмент»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Ступінь вищої освіти: «Магістр»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,

д.е.н., проф.

_____ Олександр ВЕЛИЧКО

« ____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи Григоренка Олександра Валерійовича

1. **Тема роботи:** «Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства»,

Науковий керівник: Дуброва Наталія Петрівна, к.е.н, доцент,

затверджені наказом ректора ДДАЕУ від « ____ » _____ 2022 р. № ____.

2. **Термін подання здобувачем роботи** – 10 грудня 2024 року.

3. **Вихідні дані до роботи:** річні звіти фермерського господарства «Січ-Агро» за 2019-2023 рр, виробничо-фінансові плани, діючі схеми організаційної структури та структури управління, основні економічні показники фінансової і господарської діяльності, бухгалтерська та статистична звітність, літературні джерела за темою дослідження.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань які потрібно розкрити).** 1. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємства. 2. Стан управління фінансовими ресурсами підприємства. 3. Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства. 4. Висновки та пропозиції.

5. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**

1. Результати господарської діяльності ФГ «Січ-Агро». 2. Горизонтальний аналіз активу аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро». 3. Горизонтальний аналіз пасиву аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро». 4. Матриця парних коефіцієнтів кореляції коефіцієнта рентабельності фінансових ресурсів з обраними незалежними факторами. 5. Аналіз структури фінансових ресурсів ФГ «Січ-Агро». 6. Прогнозний баланс ФГ «Січ-Агро» на 2025 рік. 7. Розрахунок оптимальної структури капіталу ФГ «Січ-Агро». 8. Логічна модель побудови системи управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: 23.10.23

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми і об'єкта дослідження, розробка плану і графіку написання дипломної роботи	Жовтень, 2023 р.	
2.	Збір первинного матеріалу	Листопад-Грудень, 2023 р.	
3.	Вибір і опрацювання літературних джерел. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємства	Січень-лютий, 2024 р.	
4.	Стан управління фінансовими ресурсами підприємства	Березень-Травень, 2024 р.	
5.	Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства	Вересень-жовтень, 2024 р.	
6.	Написання висновків та пропозицій	Листопад, 2024 р.	
7.	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу до захисту роботи	Грудень, 2024 р.	

Здобувач

(підпис)

Олександр ГРИГОРЕНКО

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Наталя ДУБРОВА

(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема: «Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства»

Кваліфікаційна робота містить: 80 с., 5 рис., 17 табл., 57 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є система управління фінансовими ресурсами підприємства, яка охоплює такі ключові процеси, як планування, організація, контроль і аналіз фінансових потоків.

Предметом дослідження є виступають методи, підходи та інструменти стратегічного управління фінансовими ресурсами, а також їхній вплив на досягнення економічної ефективності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження і розробка дієвих стратегічних підходів до вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства, що дозволить підвищити його адаптивність, ефективність та фінансову стабільність.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження будується на комплексному підході, що охоплює поєднання теоретичних і практичних методів аналізу.

Методологія дослідження забезпечує всебічний аналіз проблеми та створює основу для розробки ефективних стратегічних рішень у сфері управління фінансовими ресурсами. Інтеграція теоретичних знань із практичним досвідом дозволяє знайти збалансовані підходи до оптимізації фінансових процесів, сприяючи довготривалому розвитку підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, БЮДЖЕТУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ, ГРОШОВІ ПОТОКИ, ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТ.

KEY WORDS

STRATEGIC MANAGEMENT, FINANCIAL RESOURCES, BUDGETING, CAPITAL OPTIMIZATION, CASH FLOWS, FINANCIAL STABILITY, PROFITABILITY

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Поняття та значення фінансових ресурсів	10
1.2. Роль фінансових ресурсів в економіці підприємства	13
1.3. Основні принципи управління фінансовими ресурсами	21
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. СТАН УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства	27
2.2. Аналіз фінансового стану фермерського господарства «Січ-Агро»	32
2.3. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів	38
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	46
3.1. Розробка стратегій оптимізації структури фінансових ресурсів	46
3.2. Визначення оптимального співвідношення джерел фінансування	55
3.3. Впровадження нових технологій управління фінансами	62
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Управління фінансовими ресурсами є фундаментальною основою діяльності кожного підприємства, оскільки саме фінансові ресурси забезпечують можливість виконання виробничих, інвестиційних і стратегічних цілей. Зростання глобальної конкуренції, нестабільність фінансових ринків, інфляційні процеси та постійна зміна економічного середовища створюють додаткові ризики для підприємств. Ці умови вимагають від підприємств гнучкого підходу до управління фінансами, використання інноваційних методів та ефективних фінансових стратегій.

Фінансові ресурси відіграють значно ширшу роль, ніж просто забезпечення поточних потреб підприємства. Вони виконують стратегічну функцію, спрямовану на підтримку стійкого та довготривалого розвитку організації. Рациональне та ефективне використання фінансових ресурсів є критично важливим чинником, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства, його фінансову стабільність, а також репутацію на ринку.

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та автоматизації бізнес-процесів зростає необхідність у впровадженні інноваційних фінансових інструментів. Ці технології дозволяють не лише вдосконалити управління фінансовими потоками, але й забезпечують вищу якість та оперативність прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим питання стратегічного управління фінансовими ресурсами набуває особливої актуальності, адже саме від цього залежить здатність підприємства пристосовуватися до мінливого економічного середовища та ефективно реалізовувати свої стратегічні цілі.

Метою дослідження є розробка дієвих стратегічних підходів до вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства, що дозволить підвищити його адаптивність, ефективність та фінансову

стабільність. Для досягнення цієї мети пропонується виконати такі основні завдання:

1. Провести детальний аналіз сучасних наукових підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств, враховуючи їх еволюцію та практичну значущість.

2. Вивчити поточний стан системи управління фінансами конкретного підприємства, визначити основні недоліки та проблемні аспекти.

3. Проаналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства для виявлення ключових факторів, які впливають на управління фінансовими ресурсами.

4. Розробити стратегічні напрями вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами з урахуванням специфіки діяльності підприємства та сучасних економічних викликів.

5. Підготувати практичні рекомендації для впровадження розроблених стратегій у діяльність підприємства.

Об'єктом дослідження є система управління фінансовими ресурсами підприємства, яка охоплює такі ключові процеси, як планування, організація, контроль і аналіз фінансових потоків. Ця система забезпечує стабільність фінансового стану підприємства, створює умови для гнучкого реагування на зовнішні зміни та дозволяє підтримувати конкурентні переваги на ринку. Успішна реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню ефективності управління, забезпечуючи довготривалу стійкість і розвиток підприємства.

Предметом дослідження виступають методи, підходи та інструменти стратегічного управління фінансовими ресурсами, а також їхній вплив на досягнення економічної ефективності. Сучасне управління фінансами підприємств значною мірою спирається на інноваційні технології, що дозволяють підвищити ефективність, точність і швидкість реалізації фінансових процесів. Особлива увага в цьому дослідженні приділяється впровадженню новітніх технологій, серед яких автоматизація фінансових

операцій, застосування аналітичних систем для обробки даних та використання штучного інтелекту. Ці інструменти забезпечують якісно новий рівень управління, що сприяє оптимізації фінансових потоків, зниженню витрат та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Методологічна база дослідження будується на комплексному підході, що охоплює поєднання теоретичних і практичних методів аналізу. Такий підхід дозволяє не лише глибоко дослідити сучасні тенденції управління фінансовими ресурсами, але й розробити практичні рекомендації для вдосконалення цієї системи. До основних методів дослідження входять:

1. Метод аналізу та синтезу – застосовується для детального вивчення сучасних теоретичних концепцій управління фінансовими ресурсами, а також для оцінки поточного стану фінансового управління на підприємствах. Цей метод дозволяє структурувати інформацію, виділити ключові аспекти проблеми та інтегрувати їх у цілісний підхід.

2. Економіко-математичні методи – використовуються для аналізу фінансових показників діяльності підприємства. Завдяки цим методам можна точно оцінити ефективність використання фінансових ресурсів, визначити ключові проблемні зони та знайти шляхи для їх вирішення.

3. Метод моделювання – спрямований на створення оптимальних стратегій управління фінансовими ресурсами. З його допомогою можна прогнозувати результати впровадження тих чи інших рішень, оцінювати ризики та розробляти найбільш ефективні сценарії розвитку.

4. Порівняльний аналіз – застосовується для вивчення кращих практик управління фінансами на інших підприємствах. Цей метод дозволяє виявити ефективні стратегії та підходи, які можуть бути адаптовані до специфіки конкретного підприємства.

Таким чином, методологія дослідження забезпечує всебічний аналіз проблеми та створює основу для розробки ефективних стратегічних рішень у сфері управління фінансовими ресурсами. Інтеграція теоретичних знань із

практичним досвідом дозволяє знайти збалансовані підходи до оптимізації фінансових процесів, сприяючи довготривалому розвитку підприємства.

Джерелами інформації стали дані внутрішньої фінансової звітності підприємств, статистична інформація, аналітичні огляди ринків, наукові публікації, нормативно-правові акти, а також дані з відкритих джерел, зокрема міжнародних звітів з питань фінансового менеджменту.

Новизна даного дослідження полягає у розробці стратегічного підходу до управління фінансовими ресурсами, що базується на комплексному аналізі внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на підприємство. Це дозволяє враховувати різнопланові аспекти економічного середовища та адаптувати управлінські рішення до сучасних викликів.

Особливу увагу приділено впровадженню цифрових технологій у процеси управління фінансами. Використання аналітичних програм для прогнозування фінансових потоків дозволяє підвищити точність планування та ефективність фінансових операцій. Інтеграція штучного інтелекту спрямована на оптимізацію процесів бюджетування, аналізу витрат та управління ризиками, що забезпечує автоматизацію ключових завдань і зменшує операційні витрати.

Запропоновані рекомендації можуть бути практично реалізовані на підприємствах різного профілю діяльності, що робить їх універсальними та цінними для широкого застосування. Крім того, дослідження доповнює існуючу теоретичну базу у сфері фінансового менеджменту новими підходами до стратегічного планування та управління фінансами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та значення фінансових ресурсів

Фінансові ресурси є основою для функціонування будь-якої економічної одиниці. Вони є ключовим елементом для досягнення економічних цілей, забезпечення ліквідності підприємства, його конкурентоспроможності та стабільності в умовах змінюваного ринкового середовища. Під фінансовими ресурсами розуміють сукупність коштів та фінансових активів, які знаходяться в розпорядженні підприємства, організації чи держави для здійснення економічної діяльності, виконання фінансових зобов'язань і досягнення поставлених цілей.

У сучасних умовах конкуренції на світових ринках та постійної зміни економічного середовища, управління фінансовими ресурсами набуває особливої важливості. Від того, як підприємство управляє своїми фінансовими потоками, залежить його здатність адаптуватися до економічних викликів, здійснювати інвестиції, підтримувати фінансову стабільність і забезпечувати рентабельність діяльності. Сучасні підприємства не можуть ефективно працювати без належного управління фінансовими ресурсами, оскільки це є запорукою їхньої життєздатності в умовах постійної економічної нестабільності.

Фінансові ресурси є основою для забезпечення поточної діяльності підприємства, його розвитку, а також виконання зобов'язань перед контрагентами та державними органами. Вони охоплюють не лише грошові кошти, але й інші фінансові активи, які підприємство може використовувати для реалізації своїх проектів і забезпечення стабільної діяльності. У більш вузькому розумінні фінансові ресурси підприємства можуть бути визначені

як сума грошових коштів, які використовуються для здійснення операційних і інвестиційних витрат, а також для виконання поточних і довгострокових зобов'язань підприємства.

Однією з ключових функцій фінансових ресурсів є забезпечення безперервного процесу виробництва, розвитку і надання послуг. Без фінансових ресурсів неможливо розпочати будь-яку економічну діяльність, оскільки вони є основним інструментом для досягнення економічних цілей, таких як: забезпечення виробничого процесу, виконання соціальних програм, розширення ринків збуту, вдосконалення технологій та інше. Тому ефективне управління фінансовими ресурсами стає основою для досягнення загальних стратегічних цілей підприємства та його фінансової стійкості.

Фінансові ресурси складаються з різних складових, які можуть бути класифіковані за кількома ознаками. Перша важлива ознака — це джерела фінансування. Фінансові ресурси можуть бути отримані з різних джерел: власних і залучених. Власні ресурси включають в себе кошти підприємства, отримані від його засновників або акціонерів, а також кошти, які залишаються від прибутку підприємства. Залучені кошти отримуються за рахунок позик, кредитів, інвестицій або випуску облігацій, що дозволяє підприємству залучати додаткові фінанси для реалізації своїх цілей. Саме цей принцип дозволяє підприємствам здійснювати свою діяльність, розвивати виробництво і вести інвестиційну діяльність, не обмежуючись лише власними коштами.

Друга важлива ознака класифікації фінансових ресурсів — це термін їх використання. Фінансові ресурси можуть бути короткостроковими та довгостроковими. Короткострокові фінансові ресурси використовуються для покриття поточних витрат підприємства, таких як закупівля матеріалів, оплата праці, покриття інших операційних витрат. Довгострокові фінансові ресурси спрямовуються на реалізацію великих інвестиційних проектів, модернізацію виробництва, розвиток нових напрямів бізнесу, що забезпечує стабільне зростання підприємства на тривалий період.

Не менш важливим є розподіл фінансових ресурсів на капітальні і поточні. Капітальні фінансові ресурси використовуються для інвестицій в основні засоби, придбання нових технологій, розширення потужностей. Поточні фінансові ресурси забезпечують щоденну діяльність підприємства: це кошти на виплату зарплат, закупівлю сировини та матеріалів, оплату послуг і виконання інших поточних зобов'язань.

Фінансові ресурси є ключовим елементом забезпечення стійкості підприємства, оскільки вони підтримують його платоспроможність, створюють можливості для проведення необхідних фінансових операцій, інвестування в розвиток і модернізацію, а також забезпечують збереження достатнього рівня ліквідності для пристосування до змін у зовнішньому середовищі.

Одним із найважливіших чинників, що визначають роль фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності, є їх вплив на конкурентоспроможність підприємства. Наявність достатніх фінансових ресурсів дозволяє компаніям інвестувати в новітні технології, підвищувати якість продукції, зменшувати витрати та збільшувати прибутковість. Це допомагає підприємствам утримувати лідируючі позиції на ринку, формувати стійку фінансову основу для забезпечення безперервного зростання і розвитку.

Ще одним вагомим аспектом є здатність підприємства адаптуватися до змін на ринку та в економічному середовищі. Сучасні економічні реалії характеризуються численними викликами, такими як коливання валютних курсів, нестабільність цін на сировину, інфляційні процеси тощо. У цих умовах наявність достатніх фінансових ресурсів дозволяє підприємству зберігати фінансову стабільність, своєчасно реагувати на зовнішні зміни та забезпечувати гнучкість у прийнятті управлінських рішень. Фінансові ресурси підприємства також є важливим фактором для розвитку інноваційних технологій і проєктів. Залучення фінансування дає можливість здійснювати науково-дослідницькі роботи, розробляти нові продукти,

впроваджувати нові технології, що є важливими умовами для збереження конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємства.

Одним з основних завдань управління фінансовими ресурсами є забезпечення рівноваги між різними типами фінансів підприємства, оптимізація їх використання для досягнення максимального результату при мінімальних витратах. Кожне підприємство повинно мати чітку стратегію управління фінансовими потоками, враховуючи особливості свого бізнесу, ринкові умови і довгострокові цілі.

Важливим аспектом є і моніторинг та аналіз фінансових результатів, оскільки від цього залежить здатність підприємства приймати ефективні рішення щодо подальшого використання фінансових ресурсів. Це включає в себе постійний аналіз прибутковості, ліквідності, платоспроможності, а також інші фінансові показники, які дають можливість оперативно реагувати на зміни в бізнес-середовищі.

Таким чином, фінансові ресурси підприємства є важливою складовою його діяльності і забезпечують не тільки стабільність, але й можливість для розвитку. Вони є необхідним ресурсом для досягнення стратегічних цілей і виконання фінансових зобов'язань, а також для підтримки конкурентоспроможності і ефективного функціонування підприємства в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі. Від ефективного управління фінансовими ресурсами залежить не тільки короткостроковий успіх підприємства, але й його довгострокова стійкість і здатність адаптуватися до нових викликів.

1.2. Роль фінансових ресурсів в економіці підприємства

Основними завданнями фінансової діяльності підприємства є вирішення ключових питань, спрямованих на забезпечення стабільності, ефективності та розвитку. До них належать:

1. Забезпечення фінансами виробничо-господарської діяльності підприємства, що включає як поточні витрати, так і довгострокові інвестиції, а також збільшення власного капіталу.

2. Формування резервів для забезпечення стабільності та зростання. Це включає створення фінансових резервів, які сприяють підвищенню доходів, рентабельності та фінансової стійкості підприємства.

3. Виконання зовнішніх фінансових зобов'язань, таких як сплата податків, розрахунки з постачальниками і партнерами, а також обслуговування кредитів і позик.

4. Акумуляція фінансових ресурсів для фінансування соціального забезпечення підприємства. Це може включати виплати працівникам, створення додаткових соціальних програм чи інвестиції у корпоративну соціальну відповідальність.

5. Моніторинг цільового розподілу фінансових ресурсів та їх ефективного використання, що включає контроль за витратами, аналіз результативності фінансових рішень і виявлення можливостей для оптимізації.

У малому бізнесі фінансова діяльність має свої специфічні особливості, які відрізняють її від середнього та великого бізнесу. Серед основних характеристик малого бізнесу можна виділити:

- Обмежений доступ до джерел фінансування, що змушує малий бізнес шукати альтернативні способи залучення капіталу.

- Висока залежність від змін зовнішнього середовища, зокрема економічних, податкових і регуляторних умов.

- Більш прості системи управління, які дозволяють швидко адаптуватися до змін, але водночас можуть обмежувати можливості для масштабування.

Реалізація наукового підходу до управління фінансами малого бізнесу потребує врахування цих особливостей.

Малі підприємства характеризуються обмеженими обсягами капіталу, що знаходяться в їхньому розпорядженні. Це створює передумови для високої маневреності капіталу, що дозволяє швидко перенаправляти його між різними сферами або галузями діяльності. Крім того, початок підприємницької діяльності в такому форматі не вимагає значних стартових інвестицій. Зазвичай, джерелами стартового капіталу є особисті накопичення підприємця, а також заощадження його родини чи друзів.

Малому бізнесу притаманний високий рівень підприємницьких ризиків. Відомо, що між рівнем ризику і очікуваним прибутком існує прямо пропорційна залежність. Дослідження, проведені у США, показують, що рентабельність вкладеного капіталу у малих підприємствах зазвичай вища, ніж у великих. Однак це супроводжується підвищеними ризиками, які за несприятливих умов можуть призвести до значних втрат для власників малого бізнесу.

Для сприяння розвитку малого бізнесу держава часто надає фінансову підтримку, включаючи доступ до ресурсів на пільгових умовах. Однак для отримання таких ресурсів підприємцям потрібно знати умови фінансування, а також вміти переконувати кредиторів та інвесторів у привабливості й перспективності своїх підприємницьких ідей. Це передбачає створення професійних бізнес-планів, які підкреслюють інвестиційну доцільність проєктів.

Функція управління фінансами в малому бізнесі зазвичай не є окремо виділеною, а інтегрується з іншими функціями, які виконує підприємець. У зв'язку з цим для таких підприємств застосовуються спрощені системи фінансової звітності, оподаткування та аналізу. Оцінювання фінансових показників у малих підприємствах часто базується на невеликій кількості ключових індикаторів, а бізнес-плани й фінансові обґрунтування не перевантажені складними розрахунками. Водночас підприємцям потрібні освітні та консультативні послуги, що допоможуть їм підвищити фінансову грамотність та якість управління.

Джерела фінансових ресурсів малого бізнесу були детально розглянуті Варналієм З.С., який запропонував розширену класифікацію. У цій класифікації виділено три основні групи джерел фінансування, кожна з яких має свої специфічні особливості, що дозволяє адаптувати їх до конкретних умов функціонування малого підприємства (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Склад фінансових ресурсів малих підприємств [1]

Доходи та надходження, які утворюються за рахунок власних та прирівняних коштів	Кошти, які мобілізуються на фінансовому ринку	Надходження коштів від фінансово-банківської системи у порядку перерозподілу
<p>прибуток від основної діяльності; прибуток від виконаних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) інші цільові доходи; прибуток від фінансових операцій; прибуток від будівельно-монтажних робіт, які виконуються господарським способом; інші види доходів; амортизаційні відрахування; виручка від майна, що вибуло; непоточні пасиви; цільові надходження (плата за утримання дітей тощо); мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві; пайові та інші внески членів трудового колективу; інші види надходжень</p>	<p>продаж власних акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, а також кредитні інвестиції.</p>	<p>фінансові ресурси, що формуються на пайових засадах; страхове відшкодування ризиків; фінансові ресурси, що надійшли від концернів, асоціацій тощо; дивіденди та проценти за цінні папери інших емітентів; бюджетні субсидії інші види ресурсів.</p>

Фінанси суб'єктів малого підприємництва організуються за такими принципами:

- Жорстка централізація фінансових ресурсів, яка дозволяє забезпечити їх швидку маневреність і концентрацію на ключових напрямках діяльності.
- Фінансове планування, що визначає всі надходження грошових коштів та напрями їх використання на перспективу.
- Формування фінансових резервів, які забезпечують стабільну діяльність підприємства навіть за умов ринкових коливань.
- Безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами, що сприяє підтримці ділової репутації та довгостроковим взаєминам.

Такі принципи дозволяють малим підприємствам ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, зберігаючи стабільність і забезпечуючи адаптацію до мінливих умов ринкового середовища.

Особливості малого бізнесу можна виділити через кілька ключових характеристик, які суттєво впливають на його діяльність:

1. Невеликі обсяги капіталу, що знаходяться в розпорядженні малих підприємств, забезпечують гнучкість у прийнятті рішень та швидке перенаправлення ресурсів між різними напрямками діяльності.

2. Високий рівень підприємницьких ризиків, притаманний малому бізнесу, зумовлює більшу вразливість до ринкових змін, але водночас може забезпечувати вищу рентабельність за сприятливих умов.

3. Фінансова підтримка держави сприяє створенню умов для розвитку малого бізнесу. Це відбувається через надання доступу до пільгових фінансових ресурсів, таких як кредити, субсидії та інші інструменти стимулювання.

4. Поєднання управління фінансами з іншими функціями, які виконує підприємець, спричиняє спрощення систем звітності та планування, що є типовим для малого бізнесу.

За альтернативним підходом джерела формування фінансових ресурсів підприємств поділяються на три основні групи. Перша група включає доходи

та надходження, які формуються за рахунок власних і прирівняних до них коштів. Основним видом доходу є прибуток, що утворюється внаслідок основної діяльності підприємства, виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), фінансової діяльності, здійснення будівельно-монтажних робіт тощо. До різновидів надходжень належать амортизаційні відрахування, виручка від реалізації майна, що вибуло, поточні пасиви, цільові надходження, мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві, пайові та інші внески членів трудового колективу.

Друга група охоплює фінансові ресурси, що мобілізуються на фінансовому ринку. Сюди входять надходження від продажу цінних паперів, таких як акції чи облігації, емітовані підприємством, а також кредитні інвестиції.

Третя група складається з фінансових ресурсів, які формуються на пайових засадах, страхового відшкодування ризиків, фінансів, що надходять від концернів, асоціацій тощо. До цієї групи також належать дивіденди та проценти за цінними паперами інших емітентів, бюджетні субсидії й інші види ресурсів.

Основним джерелом інвестиційних ресурсів для малих підприємств в Україні залишаються власні фінансові ресурси та сімейні позики. Використання банківських кредитів є обмеженим через їхню високу вартість, зокрема значні процентні ставки, а також відсутність у малих підприємств гарантій у вигляді застави чи високоліквідних активів. Важке податкове навантаження, брак матеріально-фінансових і кредитних ресурсів або їх повна відсутність нерідко змушують суб'єктів малого підприємництва вдаватися до тіньової економіки.

Структура фінансових ресурсів підприємства є важливим елементом його фінансової діяльності та значно впливає на здатність досягати як стратегічних, так і тактичних цілей. Фінансові ресурси — це сукупність коштів у грошовій формі, які формуються в процесі діяльності підприємства і використовуються для забезпечення його функціонування, розвитку та

інвестування. Основними джерелами фінансових ресурсів є власні, позикові та залучені кошти.

Власні фінансові ресурси підприємства включають статутний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування, а також резервні й спеціальні фонди. Статутний капітал є початковою фінансовою основою підприємства і формується за рахунок внесків засновників у вигляді грошових коштів, майна чи інших активів. Нерозподілений прибуток виступає головним джерелом самофінансування, дозволяючи підприємству реінвестувати зароблені кошти для забезпечення власного розвитку. Амортизаційні відрахування слугують інструментом накопичення фінансових ресурсів для поступової заміни основних засобів, що зношуються в процесі експлуатації.

Позикові фінансові ресурси – це кошти, які підприємство залучає на умовах повернення, найчастіше з оплатою за користування у вигляді відсотків. До позикових джерел належать банківські кредити, фінансовий лізинг, облігаційні позики, комерційні кредити від постачальників та інші боргові зобов'язання. Залучення позикових коштів дозволяє підприємству розширювати обсяги діяльності та фінансувати довгострокові інвестиційні проекти, але водночас створює фінансове навантаження через необхідність обслуговування боргу.

Залучені фінансові ресурси – це кошти, отримані підприємством від інших джерел, наприклад, шляхом випуску акцій, залучення інвестицій, спонсорських внесків або фінансової підтримки держави. Випуск акцій дає можливість підприємству залучати кошти на безповоротній основі, однак може зменшити рівень контролю з боку первинних власників через розширення кола акціонерів. Інвестиції, залучені від стратегічних партнерів, можуть забезпечити не тільки фінансову підтримку, але й доступ до нових ринків, технологій або компетенцій.

Крім джерел фінансових ресурсів, важливим елементом структури є їх цільове використання. Вони спрямовуються на фінансування трьох основних

видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової. Операційна діяльність передбачає покриття витрат на виробництво і реалізацію продукції, оплату праці, сплату податків та інших обов'язкових платежів. Інвестиційна діяльність пов'язана із придбанням основних засобів, модернізацією обладнання, впровадженням нових технологій або розширенням виробничих потужностей. Фінансова діяльність охоплює погашення боргів, виплату дивідендів, управління фінансовими ризиками та забезпечення ліквідності.

Оптимізація структури фінансових ресурсів є важливим завданням для підприємства. Вона передбачає знаходження балансу між власними, позиковими і залученими коштами, щоб мінімізувати вартість капіталу і забезпечити фінансову стабільність. Надмірна залежність підприємства від позикових коштів створює підвищені фінансові ризики, тоді як недостатність власного капіталу обмежує можливості для його подальшого розвитку. Для аналізу та оцінки структури фінансових ресурсів використовуються показники фінансової стійкості, серед яких коефіцієнт автономії, співвідношення боргу до власного капіталу, коефіцієнт ліквідності та інші індикатори, що дозволяють оцінити фінансове становище підприємства.

Одним із важливих аспектів структури фінансових ресурсів є її гнучкість, яка забезпечує здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Це включає можливість реагувати на коливання ринкових умов, зміни у законодавстві або економічну нестабільність. Гнучкість структури досягається завдяки використанню різноманітних фінансових інструментів, диверсифікації джерел фінансування та ефективному управлінню ризиками. Такий підхід дозволяє підтримувати стабільність діяльності підприємства та сприяти його конкурентоспроможності. Формування структури фінансових ресурсів залежить від низки факторів, зокрема галузевих особливостей, масштабів діяльності, життєвого циклу підприємства, рівня ризику та загальної економічної ситуації. Для промислових підприємств характерним є високий

рівень капіталомісткості, що зумовлює значну частку власного капіталу у структурі фінансових ресурсів. Підприємства сфери послуг, навпаки, часто мають високу оборотність активів, що дозволяє використовувати більше позикових коштів.

Таким чином, структура фінансових ресурсів є динамічним і багатовимірним елементом фінансової діяльності підприємства, який впливає на його платоспроможність, стійкість і здатність до зростання. Оптимальне співвідношення власних, позикових і залучених коштів є ключовим для забезпечення стабільного розвитку і досягнення стратегічних цілей підприємства.

1.3. Основні принципи управління фінансовими ресурсами

Управління фінансовими ресурсами підприємства спирається на систему фундаментальних принципів, які регулюють процеси їх формування, розподілу та використання. Ці принципи є основою для забезпечення ефективного функціонування підприємства, орієнтуючи фінансову діяльність на досягнення короткострокових і довгострокових цілей. Вони дозволяють підприємству не лише формувати фінансові ресурси в оптимальних обсягах, але й забезпечувати їх раціональне використання, спрямоване на підтримку стабільного розвитку.

До основних завдань, які вирішуються за допомогою дотримання принципів управління фінансовими ресурсами, належать: підтримка фінансової стійкості, що гарантує платоспроможність і ліквідність; оптимізація витрат для забезпечення конкурентоспроможності; формування резервів для мінімізації ризиків, пов'язаних із зовнішніми та внутрішніми загрозами. Завдяки цьому підприємство може ефективно адаптуватися до змін у ринковому середовищі, підтримувати стійкість у кризових ситуаціях і створювати умови для стабільного зростання. Раціональність розподілу ресурсів. Основний принцип, що передбачає спрямування фінансових

ресурсів на найбільш ефективні напрями. Це стосується як операційної, так і інвестиційної діяльності. Раціональність передбачає визначення пріоритетів, аналіз доцільності витрат і забезпечення максимальної віддачі від вкладених коштів.

Принцип комплексності. Управління фінансовими ресурсами повинно охоплювати всі аспекти фінансової діяльності підприємства, включаючи планування, контроль, аналіз і прийняття рішень. Комплексний підхід забезпечує взаємозв'язок між короткостроковими і довгостроковими цілями, а також узгодженість дій усіх підрозділів підприємства.

Принцип оптимізації структури капіталу. Важливо досягти оптимального співвідношення між власними, позиковими і залученими ресурсами. Це дозволяє мінімізувати вартість капіталу, забезпечити фінансову стійкість і уникнути надмірної залежності від зовнішнього фінансування.

Принцип ліквідності. Забезпечення достатнього рівня ліквідності є необхідним для своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками, кредиторами, працівниками та державою. Управління ліквідністю передбачає постійний контроль за рухом грошових коштів і підтримку їх оптимального залишку.

Принцип прибутковості. Управління фінансовими ресурсами повинно бути спрямоване на отримання максимального прибутку при мінімальних витратах. Це вимагає ретельного аналізу доходів і витрат, оцінки рентабельності інвестиційних проєктів і вибору найефективніших джерел фінансування.

Принцип фінансової стійкості. Забезпечення стабільного фінансового стану підприємства є основою його довгострокового функціонування. Для цього необхідно уникати надмірного боргового навантаження, підтримувати стабільний рівень доходів і витрат, а також створювати резерви для покриття можливих ризиків.

Принцип гнучкості. Управління фінансовими ресурсами має бути адаптивним до змін зовнішнього середовища. Це включає здатність підприємства швидко реагувати на зміни ринкових умов, економічні коливання, зміну законодавства або появу нових можливостей.

Принцип прозорості. Всі фінансові операції повинні бути зрозумілими і доступними для контролю. Прозорість забезпечує довіру з боку інвесторів, кредиторів, партнерів і сприяє прийняттю обґрунтованих рішень.

Принцип стратегічної орієнтації передбачає, що управління фінансовими ресурсами підприємства має бути чітко спрямоване на реалізацію його стратегічних цілей. Серед таких цілей можуть бути збільшення ринкової частки, розширення масштабів діяльності, впровадження інновацій або підвищення рівня конкурентоспроможності. Для цього необхідно формувати довгострокові фінансові плани, які визначатимуть пріоритети розподілу фінансових ресурсів, та забезпечувати систематичний моніторинг їх реалізації. Це дозволяє своєчасно вносити корективи в стратегію фінансового управління відповідно до змін ринкового середовища.

Принцип економічної ефективності передбачає, що управління фінансовими ресурсами повинно забезпечувати максимальну віддачу від їх використання. Це досягається завдяки оптимальному співвідношенню між понесеними витратами і досягнутими результатами. Реалізація цього принципу включає вибір найбільш ефективних методів фінансування, скорочення необґрунтованих витрат і раціональне використання наявних ресурсів. Важливим інструментом для забезпечення економічної ефективності є впровадження сучасних фінансових технологій, які сприяють автоматизації фінансових процесів, підвищенню точності прогнозування та оптимізації управлінських рішень. Принцип контролю і аналізу. Постійний моніторинг фінансової діяльності, аналіз результатів і виявлення відхилень від плану є необхідними для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Контроль забезпечує дотримання фінансової дисципліни і попередження можливих ризиків.

Принцип ризик-менеджменту. Управління фінансовими ресурсами повинно враховувати існуючі ризики і розробляти заходи для їх мінімізації. Це включає страхування, диверсифікацію джерел фінансування, створення резервних фондів та використання інших інструментів для зменшення негативного впливу ризиків.

Принцип відповідності законодавству. Фінансова діяльність підприємства має бути чітко узгоджена з діючими нормативно-правовими актами, податковою політикою та вимогами державного регулювання.

Таким чином, основні принципи управління фінансовими ресурсами є базою для ефективної фінансової діяльності підприємства. Вони забезпечують узгодженість дій, оптимізацію використання зізних ресурсів і досягнення фінансової стійкості. Реалізація цих принципів сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, його стійкості на ринку і здатності досягати стратегічних цілей.

Висновки до розділу 1

Фінансові ресурси підприємства є основним елементом його економічної діяльності, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничих і господарських процесів, інвестування в розвиток і підтримку фінансової стійкості. До складу фінансових ресурсів входять власний капітал, залучені кошти, позикові ресурси, а також інші грошові надходження, які спрямовуються на досягнення стратегічних цілей підприємства.

Управління фінансовими ресурсами є невід'ємною частиною загальної системи управління підприємством. Воно охоплює процеси планування, формування, розподілу і контролю за використанням фінансових ресурсів,

спрямовані на забезпечення ліквідності, платоспроможності та прибутковості підприємства.

Основними принципами управління фінансовими ресурсами є ефективність, що передбачає досягнення максимального результату за мінімальних витрат; збалансованість, яка забезпечує оптимальний розподіл ресурсів між різними напрямками діяльності; економічність, що сприяє раціональному використанню фінансових коштів; та адаптивність, яка дозволяє підприємству швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Моделі та методи управління фінансами підприємства включають підходи до оцінки фінансового стану, формування оптимальної структури капіталу, аналізу показників ліквідності, платоспроможності та рентабельності. Використання сучасних фінансових інструментів, таких як автоматизація фінансових процесів, прогнозування і управління ризиками, дозволяє значно підвищити ефективність фінансового менеджменту.

Одним із ключових завдань управління фінансовими ресурсами є забезпечення оптимального співвідношення між власними і позиковими коштами. Такий баланс дає можливість знижувати фінансові ризики, зберігати фінансову стабільність і водночас підтримувати достатній рівень ресурсів для реалізації стратегічних завдань і забезпечення довгострокового розвитку підприємства. Фінансовий менеджмент охоплює широкий спектр функцій, зокрема бюджетування, аналіз фінансових показників, контроль за рухом грошових коштів та управління інвестиціями. Ефективне управління фінансовими потоками забезпечує максимізацію вартості підприємства.

Розвиток сучасних концепцій управління фінансовими ресурсами під впливом цифрових технологій дає можливість автоматизувати фінансовий облік, прогнозування та аналіз, що підвищує точність і швидкість прийняття управлінських рішень.

Управління фінансовими ресурсами – це багатогранний процес, що охоплює планування, аналіз, розподіл і контроль за їх використанням. Він

базується на системному підході, який враховує вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, таких як ринкові умови, економічна стабільність, структура капіталу підприємства та його здатність адаптуватися до змін. Для забезпечення ефективного управління використовуються сучасні методи прогнозування, аналізу фінансових показників і управління ризиками, що дозволяє підприємству досягати своїх стратегічних цілей.

Теоретична база управління фінансовими ресурсами слугує основою для аналізу практичних аспектів цього процесу. Вона дозволяє ідентифікувати сильні й слабкі сторони фінансової діяльності підприємства, розробити рекомендації щодо оптимізації використання ресурсів та створити умови для забезпечення його стабільності й конкурентоспроможності. Використання цих знань дає змогу підприємствам ефективно функціонувати в умовах динамічного зовнішнього середовища та досягати довгострокового розвитку.

РОЗДІЛ 2. СТАН УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства

Фермерське господарство «Січ-Агро» засноване 14.10.1996, номер реєстрації 1211120000000033, ЄРДПОУ 21903640 за адресою: 53605, Дніпропетровська область, Синельниківський район, село Романки, вулиця Січеславська, будинок 28. Керівник підприємства - Григоренко Олександр Валерійович. Статутний капітал господарства -10000 грн.

За КВЕД видами діяльності підприємства є:

Діяльність підприємства, відповідно до класифікації КВЕД, охоплює такі напрями:

01.11 – Зайняття вирощуванням зернових культур, за винятком рису, бобових рослин і насіння олійних культур.

01.13 – Вирощування овочевих та баштанних культур, а також коренеплодів і бульбоплодів.

01.61 – Виконання допоміжних операцій у сфері рослинництва.

01.63 – Здійснення післяурожайної обробки продукції.

46.21 – Організація оптової торгівлі зерном, насінням, кормами для тварин та необробленим тютюном.

За господарством закріплено 1094,9460 га земель сільськогосподарського призначення на 360 ділянках. Фактично в господарстві вирощують пшеницю озиму, соняшник та ріпак. Для обробітку використовуються наступна техніка – трактори МТЗ-892, John Deer та комбайн New Holland. Фермерське господарство зареєстроване на загальній системі оподаткування і 19.11.2024 є платником ПДВ № 219036404271. Власниками даного підприємства за даними сервісу Opendatabot (<https://opendatabot.ua/>) є Григоренко Валерій Володимирович (частка 60%),

Григоренко Тамара Анатоліївна (частка 20%) та Григоренко Олександр Валерійович (частка 20%).

За даними таблиці 2.1 чистий дохід по підприємству збільшився на 18,1%, тоді як чистий прибуток зменшився на 38,5%. Така тенденція насамперед пов'язана із збільшенням оподаткування. В той же час доходи підприємства також збільшилася на 18,1% а власний капітал збільшився у 2,1 рази, що свідчить про те що підприємство не здійснює інвестування, а накопичує нерозподілений прибуток на підприємстві. Протягом 2019-2020 рр. спостерігалася відсутність поточних зобов'язань, однак за період 2021 по 2023 роки дана стаття збільшилася у 18,9 рази.

Таблиця 2.1

Основні фінансові показники фермерського господарства «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Чистий дохід	15433,9	16984,1	27785,9	19025,4	18235	118,1
Чистий прибуток (збиток)	5630,1	5984,5	8057,7	2780,4	3464,7	61,5
Доходи	15433,9	16984,1	27785,9	19054,6	18235	118,1
Власний капітал	17346,2	23330,7	30858,4	33638,8	37104,5	213,9
Оборотні активи	3148,7	5499,5	11034,9	13480,1	20172	640,6
Поточні зобов'язання	-	-	370,4	3000	7000	-
Кількість працівників	20	20	20	20	8	40

Крім того знизилася кількість працівників які зайняті в сільському господарстві на 60%, стрімке зменшення відбулося в 2023 році, що пов'язана із мобілізацією більшої частини сільського населення.

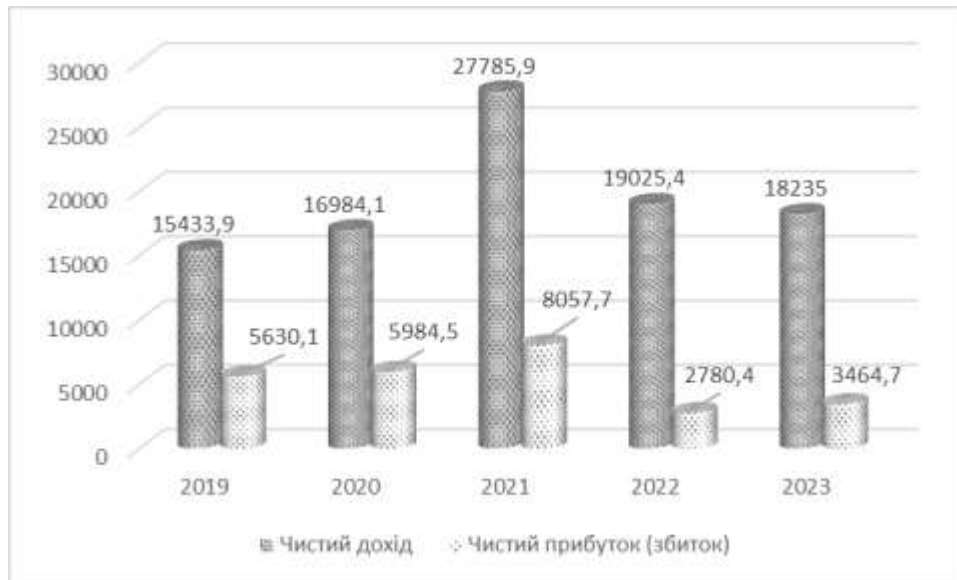

Рис. 2.1. Результати господарської діяльності ФГ «Січ-Агро»

На рис. 2.1 показана динаміка чистого доходу та чистого прибутку як результатів господарської діяльності фермерського господарства, які візуально показують попередні висновки з таблиці 2.1 за даними рисунку видно що найменший рівень чистого прибутку був в 2022 році і складав 2780,4 тис. грн що пов'язано з військовими діями на території України. Максимального свого рівня чистий прибуток досягав у 2021 році.

Таблиця 2.2

Горизонтальний аналіз активу аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
1. Необоротні активи	14197,5	17831,2	20193,9	23158,7	23932,5	168,6
1.1 Основні засоби	14197,5	17831,2	20193,9	23158,7	23932,5	168,6
2. Оборотні активи	3148,7	5499,5	11034,9	13480,1	20172	640,6
2.1 Запаси	97,6	847,7	7298,7	8140,9	12429,3	127 рази
2.2 Дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-	-
2.3 Грошові кошти	51,8	1583,5	0	2993,2	726,3	14 разів
Баланс	17346,2	23330,7	31228,8	36638,8	44104,5	254,3

За даними таблиці 2.2 можемо бачити зростання оборотних активів у 6,4% порівняно з 2023 року, тоді як необоротні активи основною частиною якої є основні засоби збільшилися лише на 68,6%. Обсяги запасів зросли у

127 разів порівняно з 2019 роком, найменше значення було в 2019 році - 97,6 тисяч грн.

Таблиця 2.3

Горизонтальний аналіз пасиву аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
1. Власний капітал	17346,2	23330,7	30858,4	33638,8	37104,5	213,9
1.1. Власний капітал	1	1	1	1	1	100,0
1.2 Нерозподілений прибуток	17345,2	23329,7	30857,4	33637,8	37103,5	213,9
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	0	0	370,4	3000	7000	-
3.1.Короткострокові кредити банку	0	0	370,4	3000	7000	-
Баланс	17346,2	23330,7	31228,8	36638,8	44104,5	254,3

Грошові кошти збільшилися у 14 разів, причому у 2021 році спостерігалось їх нульове значення (табл. 2.2). В цілому валюта балансу зросла в 2,5 рази, разом з тим, якщо розглянути вертикальний аналіз активу то маємо привалювання необоротних активів над оборотними у структурі активів, що вказує на важку структуру активів підприємства і нездатність її до швидкої мобілізації. Попри все є і позитивна динаміка, оскільки в структурі активів за період 2019-2023 рр. питома вага необоротних активів знизилася на 27,6 пункти, а оборотних - зросла на таку ж саме значення.

Таблиця 2.4

Вертикальний аналіз активу аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., в.п.
1. Необоротні активи	81,8	76,4	64,7	63,2	54,3	-27,6
1.1 Основні засоби	81,8	76,4	64,7	63,2	54,3	-27,6
2. Оборотні активи	18,2	23,6	35,3	36,8	45,7	27,6
2.1 Запаси	0,6	3,6	23,4	22,2	28,2	27,6
2.2 Дебіторська заборгованість	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3 Грошові кошти	0,3	6,8	0,0	8,2	1,6	1,3
Баланс	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-

За даними таблиці 2.5 власний капітал підприємства збільшився у 2,1 рази в основному за рахунок зростання нерозподіленого прибутку підприємства. По підприємству протягом п'яти останніх років відсутні довгострокові зобов'язання та кредиторська заборгованість за товари та послуги. Слід також зазначити, що по господарству відсутня також дебіторська заборгованість. Така тенденція вказує на те, що в господарстві ретельно слідкують за платіжною дисципліною і не допускають боргів.

У 2021 р був взятий короткостроковий кредит банку в розмірі 370,4 тис. грн., кредитором виступив АТ «Ощадбанк», який пропонує короткострокові кредити для аграріїв.

Питома вага власного капіталу знизилась на 15,9% пункти в складі якого також спостерігається зниження і нерозподіленого прибутку (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вертикальний аналіз пасиву аналітичного балансу ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., в.п.
1. Власний капітал	100	100	98,8	84,1	84,1	-15,9
1.1. Власний капітал	0,01	0,004	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2 Нерозподілений прибуток	99,99	99,996	98,8	84,1	84,1	-15,9
2. Довгострокові зобов'язання	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	0	0	1,2	15,9	15,9	15,9
3.1.Короткострокові кредити банку	0	0	1,2	15,9	15,9	15,9
Баланс	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

Також за останні три роки 2021-2022 рік поточні зобов'язання в частині короткострокового кредитів банків зросли 1,2% до 15,9%, що свідчить про те, що господарство почало формувати структуру капіталу залучаючи позикові кошти.

2.2. Аналіз фінансового стану фермерського господарства «Січ-Агро»

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства застосовується аналіз фінансового стану на основі фінансових показників, які згруповані за такими категоріями: показники майнового стану, рентабельності, ділової активності та ліквідності. Кожна з цих груп дозволяє оцінити окремі аспекти фінансового стану підприємства на певний момент часу та надати коротку характеристику ефективності управління його фінансовими ресурсами.

Динаміка зазначених показників є важливим індикатором ефективності використання фінансових ресурсів, оскільки вона дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство використовує свої активи та капітал для досягнення фінансових результатів. Одним із ключових показників, що відображають результативність роботи підприємства, є прибуток. Аналіз його змін у часі дозволяє робити висновки щодо ефективності функціонування господарства та раціональності управління фінансами.

Таблиця 2.6

Динаміка показників майнового стану фермерського господарства «Січ-Агро» за 2019-2023 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Валюта балансу	17346,2	23330,7	31228,8	36638,8	44104,5	254,3
Середня величина основних засобів	12322,3	16014,35	19012,55	21676,3	23545,6	191,1
Фондовіддача	1,09	0,95	1,38	0,82	0,76	70,1
Частка основних засобів в активах	0,82	0,76	0,65	0,63	0,54	66,3
Коефіцієнт мобільності активів	0,22	0,31	0,55	0,58	0,84	380,1

У табл. 2.1 наведено динаміку прибутку підприємства, яка є основою для оцінки результативності його діяльності. Фінансові показники забезпечують глибше розуміння результатів роботи, оскільки кожен

коефіцієнт представляє собою математичну модель, яка дозволяє оцінити взаємозв'язки між різними аспектами фінансової діяльності. Це робить аналіз не лише детальним, але й комплексним, що сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень.

Так за даними таблиці 2.6 як вже відмічалось валюта балансу зросла в два з половиною рази за останні роки. Також спостерігається збільшення вартості основних засобів на 91,1%, що наслідком не тільки зростання парку техніки та обладнання, й його збільшення основних засобів є результатом індексації вартості основних засобів за балансом.

Таблиця 2.7

Динаміка показників платоспроможності та ліквідності фермерського господарства «Січ-Агро» за 2019-2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2021 р., %
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття; ліквідність 1-го рівня)	29,792	4,493	2,882	9,67
Коефіцієнт швидкої ліквідності (ліквідність 2-го рівня)	10,087	1,780	1,106	10,97
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (коефіцієнт термінової ліквідності; «кислотний тест»; коефіцієнт критичної оцінки)	-	0,998	0,104	-

Фондовіддача навпаки знизилася на 9,9% і вказує на те, що на 1 грн основних засобів приходилася в 2023 році 76 копійок чистого доходу, а в 22-му році було 82 копійки. А в 2021 році на 1 грн основний засобів приходилося 1 грн 38 коп чистого доходу. Частка основних засобів в активах підприємства знизилась на 33,7%. Коефіцієнт мобільності активів прискорився і за цей період збільшився в 3,8%.

Аналіз фінансової звітності фермерського господарства «Січ» за період 2019-2020 рр. показав відсутність даних за розділом 3 «Поточні зобов'язання». Це унеможливило розрахунок коефіцієнтів ліквідності, таких як платоспроможність. У 2021 р. через відсутність інформації за статтею

«Гроші та їх еквіваленти» не вдалося визначити коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Рис 2.2. Взаємозв'язок: тривалість часу, конвертації, ступеня жорсткості оцінки ліквідності [10].

За даними таблиці 2.8 спостерігається значне зниження основних коефіцієнтів ліквідності. Зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності або покриття скоротився на 90,3%, а коефіцієнт швидкої ліквідності знизився на 89%. Коефіцієнт абсолютної ліквідності за період 2022-2023 рр. зменшився на 89,6%.

Нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності коливається в межах 0,1–0,2. У 2023 р. показник фермерського господарства відповідав цим нормативним значенням, але у 2022 р. він значно перевищував норму. Це свідчить про певні проблеми в управлінні фінансовими ресурсами, зокрема про те, що значна частина капіталу була спрямована на формування непродуктивних активів, що є ознакою неефективної фінансової стратегії.

Показники ліквідності мають ключове значення для оцінки як ефективності використання фінансових ресурсів, так і фінансового стану підприємства загалом. Вони дозволяють оцінити здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання і швидко конвертувати активи в грошові кошти, що є важливим для забезпечення стабільності діяльності господарства. (рис. 2.2).

Таблиця 2.8

Динаміка показників рентабельності діяльності фермерського господарства «Січ-Агро» за 2019-2023 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Коефіцієнт рентабельності активів	0,325	0,257	0,258	0,076	0,079	24,2
Коефіцієнт рентабельності реалізації	0,365	0,352	0,290	0,146	0,190	52,1
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,325	0,257	0,261	0,083	0,093	28,8
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	0,397	0,336	0,399	0,120	0,145	36,5
Коефіцієнт рентабельності витрат	0,598	0,563	0,416	0,175	0,243	40,7

Коефіцієнти рентабельності, наведені у таблиці 2.8, демонструють стійку тенденцію до зниження. Зокрема, коефіцієнт рентабельності реалізації скоротився майже наполовину, знизившись на 47,9%. Рентабельність виробничих фондів впала на 63,5%, а коефіцієнт рентабельності активів зменшився на 75,8%. Основною причиною цього є зниження прибутку підприємства на 38,5%. Така негативна динаміка свідчить про те, що підприємство не може забезпечити розширення своєї діяльності, зосереджуючись виключно на підтримці існуючих операцій.

Щодо показників фінансової стійкості, зазначених у таблиці 2.9, аналіз охопив три основні коефіцієнти: коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової залежності та коефіцієнт фінансової стійкості. Варто зауважити, що звітність малого підприємства складається у скороченій формі, що обмежує можливості використання всіх існуючих фінансових коефіцієнтів для більш детального аналізу. Попри це, навіть скорочена звітність дає змогу здійснити аналіз фінансового стану на достатньо високому рівні та зробити ключові висновки щодо стабільності і перспектив розвитку підприємства.

Таблиця 2.9

**Динаміка показників фінансової стійкості фермерського господарства
«Січ-Агро» за 2019-2023 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	1,000	1,000	0,988	0,918	0,841	84,1
Коефіцієнт фінансової залежності	1,000	1,000	1,012	1,089	1,189	118,9
Коефіцієнт фінансової стійкості (стабільності)	-	-	83,311	11,213	5,301	-

Через те, що підприємство почало використовувати короткострокові кредити лише у 2021 році, коефіцієнт фінансової стійкості не міг бути розрахований за даними звітності за 2019-2020 роки. Проте за останні три роки цей показник знизився на 93,6%. Зі свого боку, коефіцієнт фінансової залежності зріс на 18,9%, що природно спричинило зниження коефіцієнта фінансової незалежності на 15%.

Одним із показників, що характеризує фінансову стійкість, є коефіцієнт фінансування. Однак його розрахунок неможливий, оскільки підприємство уникає залучення кредитних ресурсів, особливо довгострокових, упродовж останніх років. Така стратегія є обґрунтованою в умовах воєнного часу, оскільки довгострокові фінансові зобов'язання є ризиковими через високий рівень невизначеності та неможливість прогнозувати подальший розвиток подій.

Аналіз показників ділової активності свідчить про достатній рівень активності підприємства. Водночас через відсутність дебіторської заборгованості, відповідно до фінансової звітності, неможливо розрахувати коефіцієнт її оборотності. Щодо коефіцієнта оборотності запасів, спостерігається його зменшення, що призвело до збільшення тривалості обороту запасів. У 2023 році період обороту запасів становив 177 днів, тоді як у 2019 році це було лише два дні. Це свідчить про зростання обсягу

запасів, найімовірніше через необхідність створення оборотних резервів у відповідь на зовнішні виклики та підвищену невизначеність економічного середовища.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ділової активності за 2019-2023 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Коефіцієнт оборотності активів	0,890	0,728	0,890	0,519	0,413	46,5
Період обороту активів (днів)	405	495	405	693	871	215,2
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,890	0,728	0,900	0,566	0,491	55,2
Період обороту власного капіталу (днів)	405	495	400	637	733	181,0
Коефіцієнт оборотності основних засобів	1,087	0,952	1,376	0,822	0,762	70,1
Період обороту основних засобів (днів)	331	378	262	438	472	142,7
Коефіцієнт оборотності запасів	158,13	20,04	3,81	2,34	1,47	0,9
Період обороту запасів (днів)	2	13	68	111	177	107 рази

Оборотність основних засобів знизилася на 29,9%, в той час період обороту основних засобів зріс на 42,7%, що має негативну тенденцію, бо період обороту основних засобів за даними 2023 року становив 472 дні - це більше одного року, тоді як в 2021 році даний показник складав 262 дні. Стосовно оборотності активів, то даний показник теж має тенденцію до зниження, що складає 53,5%. Період обороту активів зріс більше ніж в два рази і за даними 2023 року складає більше ніж два роки.

Така тенденція достатньо небезпечна для підприємства і потрібно все ж таки приділити більш уваги управлінню активами і капіталом для того щоб покращити дані показники.

2.3. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства проводиться аналіз його фінансового стану. Незадовільний стан фінансів негативно впливає не лише на обсяги зовнішніх фінансових надходжень, а й на величину фінансових ресурсів, які генеруються самим підприємством.

Ефективне управління фінансовими ресурсами та їх раціональне використання дозволяють покращити фінансовий стан підприємства, забезпечуючи стабільність і конкурентоспроможність. Однією з ключових ознак «фінансового здоров'я» є оптимальне розміщення фінансових ресурсів, що створює передумови для досягнення високих результатів господарської діяльності.

Застосування ефективних форм управління фінансовими ресурсами сприяє підвищенню рентабельності та отриманню додаткового прибутку, забезпечуючи підприємству можливість розширення своєї діяльності та досягнення стратегічних цілей.

Таблиця 2.11

Показники ефективності господарювання ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
ЕВІАТ (прибуток до вирахування процентів), тис. грн	15433,9	16984,1	27785,9	19054,6	18235	118,1
НОРАТ (чистий прибуток), тис. грн	5630,1	5984,5	8057,7	2780,4	3464,7	61,5
ROA (відношення ЕВІАТ до середньорічної вартості активів)	1,062	0,835	1,019	0,562	0,452	42,5
ROS (відношення НОРАТ до чистого доходу)	0,365	0,352	0,290	0,146	0,190	52,1
ЕВА (приріст власного капіталу підприємства), тис. грн	5630,1	5984,5	7527,7	2780,4	3465,7	61,6

Резерви збільшення рентабельності авансованого капіталу можна визначити шляхом проведення факторного аналізу. Рентабельність фінансових ресурсів може бути виражена як добуток таких складових: рентабельність господарської діяльності, фондівіддача, коефіцієнт співвідношення необоротних і власних засобів, а також коефіцієнт автономії (табл. 2.11).

Цей підхід дозволяє сформуванати чотирьохфакторну мультиплікативну модель рентабельності фінансових ресурсів, яка дає змогу оцінити вплив кожного фактора на кінцевий показник. Такий аналіз сприяє виявленню резервів для підвищення ефективності використання капіталу підприємства.

$$P_{\text{фр}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \cdot \frac{\text{ЧД}}{\text{СОЗ}} \cdot \frac{\text{СОЗ}}{\text{ВК}} \cdot \frac{\text{ВК}}{\text{ФР}}$$

Рентабельність фінансових ресурсів (Рфр) є інтегральним показником, який відображає ефективність використання фінансових ресурсів підприємства в межах операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Він визначається як добуток ключових складових, які впливають на фінансову результативність. Основні параметри, які використовуються для розрахунку:

- Рфр — рентабельність фінансових ресурсів.
- ЧП — чистий прибуток підприємства.
- ЧД — чистий дохід підприємства.
- СОЗ — середньорічна вартість основних засобів.
- ВК — власний капітал.
- ФР — фінансові ресурси підприємства.

Цей показник дозволяє здійснити інтегровану оцінку результативності використання фінансових ресурсів підприємства у різних напрямках його діяльності, забезпечуючи комплексний підхід до аналізу ефективності (див. табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Вплив ефективності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
на рентабельність фінансових ресурсів**

Показник (фактор)	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., +/-
Рентабельність господарської діяльності, %	32,5	25,7	25,8	7,6	7,9	-24,6
Фондовіддача, грн	1,25	1,06	1,46	0,88	0,77	-0,5
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних засобів	0,82	0,76	0,65	0,69	0,65	-0,2
Коефіцієнт автономії	1,00	1,00	0,99	0,92	0,84	-0,2
Рентабельність фінансових ресурсів, %	32,5	25,7	26,1	8,3	9,3	-23,1

Для розрахунку використаємо дані за 2022-2023 рр.

$$Рфр (Рп) = 9,3 - (7,6 * 0,77 * 0,65 * 0,84) = 6,1;$$

$$Рфр (Фв) = 9,3 - (7,9 * 0,88 * 0,65 * 0,84) = 5,5;$$

$$Рфр (Кн/в) = 9,3 - (7,9 * 0,77 * 0,69 * 0,84) = 5,8;$$

$$Рфр (Кав) = 9,3 - (7,9 * 0,77 * 0,65 * 0,92) = 5,7.$$

Відхилення значень окремих факторів значно вплинуло на рентабельність фінансових ресурсів фермерського господарства «Січ-Агро». Зокрема, зниження рентабельності господарської діяльності на 0,3 п. п. спричинило зростання рентабельності капіталу на 6,1 п. п. Збільшення фондівіддачі на 1 грн сприяло підвищенню рентабельності ще на 5,5 п. п. Натомість зниження коефіцієнта співвідношення необоротних активів і власного капіталу на 0,04 пункти призвело до зменшення рентабельності на 5,8 п. п. Зростання коефіцієнта автономії покращило рентабельність на 5,7 п. п. У підсумку загальне відхилення рентабельності становило 23,1 п. п.

Результати аналізу вказують на необхідність активізації фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема оптимізації джерел формування майна відповідно до «золотих» правил балансу. Це дозволить не лише підвищити рентабельність авансованого капіталу, але й посилити мотивацію інвесторів до вкладення коштів.

Дані попереднього аналізу використовуватимуться для побудови економетричної моделі оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ФГ «Січ-Агро», застосовуючи підхід Гуріної О.В., Домбровської Л.В. та Сліпець О.О., а також напрацювання інших науковців. У моделі будуть використані ключові показники, що характеризують ефективність використання фінансових ресурсів підприємства (табл. 2.13).

Як стверджують Гвоздей Н.І., Бондарук І.С. і Вінницька О.А., «ефективність» означає отримання певної віддачі. Ефективне використання фінансових ресурсів полягає не лише в отриманні максимальної віддачі, але й у правильному їх розподілі. Такий підхід забезпечує оптимальне співвідношення ресурсів із метою досягнення максимального результату.

Таблиця 2.13

Вихідні показники для економетричної моделі

Період	Рентабельність фінансових ресурсів, У	Коефіцієнт рентабельності господарської діяльності, X1	Коефіцієнт співвідношення оборотних і власних засобів, X2	Коефіцієнт автономії, X3	Коефіцієнт рентабельності реалізації, X4	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, X5	Коефіцієнт фінансової стійкості (стабільності), X6	Коефіцієнт оборотності активів, X7	Коефіцієнт оборотності власного капіталу, X8
2019	0,325	0,325	0,818	1,000	0,365	0,325	0,000	0,890	0,890
2020	0,257	0,257	0,764	1,000	0,352	0,257	0,000	0,728	0,728
2021	0,261	0,258	0,654	0,988	0,290	0,261	83,311	0,890	0,900
2022	0,083	0,076	0,688	0,841	0,146	0,083	11,213	0,519	0,566
2023	0,093	0,079	0,645	0,093	0,190	0,093	5,301	0,413	0,491

Другим етапом була виконана процедура побудови парних коефіцієнтів, що відображають зв'язок між цільовим показником та обраними факторами, а також кореляцію між незалежними змінними. В табл. 2.13 відображені отримані результати в вигляді парних коефіцієнтів кореляції між рентабельністю фінансових ресурсів та обраними незалежними факторами.

Таблиця 2.13

**Матриця парних коефіцієнтів кореляції коефіцієнта рентабельності
фінансових ресурсів з обраними незалежними факторами**

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Y	1								
X1	0,999576336	1							
X2	0,691547399	0,7001022	1						
X3	0,693020331	0,7125653	0,574452424	1					
X4	0,96076278	0,9598321	0,739055872	0,592686	1				
X5	1	0,9995763	0,691547399	0,69302	0,960763	1			
X6	0,182848741	0,1793446	-0,52650948	0,248695	-0,00095	0,182849	1		
X7	0,942332761	0,9453321	0,530373606	0,806193	0,823648	0,942333	0,435855	1	
X8	0,930741676	0,9321224	0,488428952	0,771253	0,80004	0,930742	0,475329	0,99718	1

Аналіз даних таблиці виявив наявність мультиколінеарності серед окремих незалежних факторів. Це означає, що між такими показниками, як коефіцієнт рентабельності господарської діяльності (X_1), коефіцієнт рентабельності реалізації (X_4), коефіцієнт рентабельності власного капіталу (X_5), коефіцієнт оборотності активів (X_7), та коефіцієнт оборотності власного капіталу (X_8), існує лінійна залежність.

Для побудови регресійної моделі були обрані показники, які є більш незалежними та значущими для аналізу. До них увійшли коефіцієнт співвідношення необоротних і власних засобів (X_2), коефіцієнт автономії (X_3) та коефіцієнт фінансової стійкості (стабільності) (X_6).

Розрахунки для регресійної моделі були виконані за допомогою інструменту «Аналіз даних» у MS Excel із використанням регресійного аналізу. Деталізація проведених розрахунків наведена у додатку А.

Висновки, отримані на основі результатів регресійної статистики для відібраних факторів і змінних, представлені у таблиці 2.14. Вони дозволяють оцінити взаємозв'язки між факторами та їхній вплив на результативність використання фінансових ресурсів підприємства.

Таблиця 2.14

Результати аналізу регресії

Регресійна статистика	Значення
Множинний R	0,975224902
R-квадрат	0,951063609
DF	4
Y-перетин	-1,385588264
X2	2,277576689
X3	-0,135001834
X6	0,003440005

За наведеними даними коефіцієнт детермінації R-квадрат наближений до 1 та має значення 0,96, що свідчить про високий ступінь відповідності моделі впливу незалежних змінних на зміни рентабельності фінансових ресурсів. Тобто 95% мінливості залежної змінної пояснюється факторами, що були використані в даній математичній моделі.

Множинний R або коефіцієнт множинної кореляції R вказує на залежність між незалежними змінними (X) та залежною змінною (Y) на рівні 0,98 та свідчить про тісний зв'язок між незалежними та залежною змінними.

Кількість ступенів свободи (DF) у моделі становить 4, що вказує на кількість незалежних значень, які можуть змінюватися під час аналізу, не порушуючи встановлених обмежень. Це відповідає 4 змінним, що використовуються в аналізі.

Множинна лінійна регресійна модель має вигляд:

$$[Y = -1,386 + 2,278X_2 - 0,135X_3 + 0,003X_6]$$

Де:

- (Y) — залежна змінна (рентабельність фінансових ресурсів);
- (X₂) — коефіцієнт співвідношення необоротних і власних засобів;
- (X₃) — коефіцієнт автономії;
- (X₆) — коефіцієнт фінансової стійкості (стабільності).

Розглянемо вплив кожного фактора на рентабельність фінансових ресурсів:

- Збільшення коефіцієнта співвідношення необоротних і власних засобів (X_2) на 1 пункт призведе до зростання рентабельності фінансових ресурсів на 2,278 пункти.

- Зростання коефіцієнта фінансової стійкості (X_6) на 1 пункт підвищить рентабельність на 0,003 пункти.

- Навпаки, збільшення коефіцієнта автономії (X_3) на 1 пункт знизить рентабельність фінансових ресурсів на 0,135 пункти.

Ці результати свідчать про те, що показники співвідношення необоротних і власних засобів, а також фінансової стійкості мають позитивний вплив на рентабельність фінансових ресурсів. Водночас підвищення коефіцієнта автономії може призвести до зменшення ефективності використання фінансових ресурсів, що вимагає більш ретельного управління цим аспектом.

Висновки до розділу 2

Для аналізу ефективності використання фінансових ресурсів підприємства проводиться оцінка його фінансового стану на основі груп фінансових показників: майнового стану, рентабельності, ділової активності та ліквідності. Ці групи показників дозволяють комплексно оцінити фінансовий стан підприємства на певну дату та визначити ефективність управління його фінансовими ресурсами. Динаміка таких показників свідчить про здатність підприємства раціонально використовувати свої ресурси та досягати запланованих результатів.

Аналіз останніх трьох років показав суттєві зміни в показниках фінансової стійкості. Зокрема, коефіцієнт фінансової стабільності знизився на 93,6%, тоді як коефіцієнт фінансової залежності зріс на 18,9%, що спричинило зменшення коефіцієнта фінансової незалежності на 15%.

Одним із ключових показників фінансової стійкості є коефіцієнт фінансування. Однак його розрахунок виявився неможливим через

уникнення підприємством залучення кредитних ресурсів, особливо довгострокових, протягом останніх років. Така стратегія пояснюється високими ризиками, пов'язаними з нестабільною економічною ситуацією та військовими діями, які ускладнюють прогнозування подій.

Показники ділової активності свідчать про достатній рівень активності підприємства. Проте через відсутність дебіторської заборгованості розрахунок коефіцієнта її оборотності не був можливим. Водночас спостерігається зменшення коефіцієнта оборотності запасів, що призвело до збільшення періоду обороту запасів. У 2023 році цей показник становив 177 днів, тоді як у 2019 році — лише два дні. Таке збільшення запасів, імовірно, пов'язане з необхідністю формування оборотних резервів для забезпечення стабільності діяльності в умовах невизначеності.

Результати аналізу свідчать, що для підвищення рентабельності авансованого капіталу та залучення інвесторів підприємству необхідно активізувати фінансову діяльність. Це включає оптимізацію джерел формування майна відповідно до «золотих» правил балансу, що дозволить покращити показники фінансової стійкості.

Ефективне використання фінансових ресурсів передбачає не лише максимізацію віддачі, а й раціональний розподіл цих ресурсів. Оптимальне співвідношення вкладень забезпечує досягнення максимального результату при мінімальних витратах, що є ключовою передумовою для довгострокового розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Розробка стратегій оптимізації структури фінансових ресурсів

Оптимізація структури фінансування є однією з ключових задач фінансового управління, що спрямована на забезпечення підприємства достатніми ресурсами для досягнення стратегічних цілей із мінімальними витратами і ризиками. Цей процес охоплює аналіз існуючих джерел фінансування, їх структуру та ефективність використання, а також розробку і впровадження заходів для покращення співвідношення між власними, позиковими і залученими коштами. Для досягнення оптимального балансу фінансування необхідно враховувати фінансові потреби підприємства, умови ринку капіталу, рівень ризиків і стратегічні пріоритети.

Аналіз поточної структури фінансування є важливим етапом оптимізації фінансових ресурсів підприємства, оскільки він дозволяє оцінити джерела фінансування, їх ефективність та вплив на фінансову стійкість. Першим кроком цього аналізу є визначення співвідношення між власним, позиковим і залученим капіталом у структурі фінансування. Власний капітал, що включає статутний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування та резерви, забезпечує фінансову незалежність підприємства, знижуючи залежність від боргових зобов'язань. Проте його обмеженість може обмежувати можливості для розвитку підприємства і реалізації великих інвестиційних проєктів. Позиковий капітал, до якого входять банківські кредити, облігаційні позики, фінансовий лізинг та комерційні кредити, дозволяє залучати великі суми коштів для розвитку підприємства, але створює додаткові фінансові зобов'язання через необхідність сплати відсотків та виконання зобов'язань. Надмірна залежність від позикових ресурсів може призводити до ризику фінансової нестабільності, особливо в умовах зростання процентних ставок або економічних криз. Залучений

капітал, такий як інвестиції стратегічних партнерів або кошти від випуску акцій, дозволяє розширити фінансову базу підприємства без створення боргових зобов'язань, але може супроводжуватися втратою частини контролю з боку первинних власників.

Крім оцінки джерел фінансування, важливо визначити їхню вартість. Власний капітал зазвичай дешевший, але його обмеженість може обмежувати швидке масштабування діяльності. Позиковий капітал залежить від рівня процентних ставок і може бути вигідним за умов низьких витрат на обслуговування боргу. Залучений капітал може бути привабливим для довгострокового фінансування, але потребує врахування інтересів нових інвесторів і їхнього впливу на управління підприємством.

Аналіз фінансової стійкості підприємства включає оцінку коефіцієнта автономії (частки власного капіталу), співвідношення боргу до власного капіталу, коефіцієнта поточної ліквідності та інших фінансових показників. Високий коефіцієнт автономії свідчить про фінансову незалежність підприємства, але надмірна залежність від власного капіталу може обмежувати фінансову гнучкість. Низьке співвідношення боргу до власного капіталу зменшує ризики, але може свідчити про недостатнє використання можливостей позикового фінансування. Коефіцієнт ліквідності визначає здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання, що є важливим для підтримання довіри з боку кредиторів і партнерів.

Зовнішні фактори також впливають на структуру фінансування. Економічна нестабільність, коливання валютних курсів, зміни у податковій політиці або зростання процентних ставок можуть створювати додаткові виклики для підприємства. Галузева специфіка також має значення: капіталомісткі галузі зазвичай потребують більшої частки власного капіталу, тоді як підприємства з високою оборотністю активів можуть активніше використовувати позикові кошти.

Динамічний аналіз змін у структурі фінансування за попередні періоди дозволяє визначити тенденції, такі як зростання боргового навантаження,

зміни в частці власного капіталу або залучення нових інвесторів. Це забезпечує розуміння, які аспекти потребують вдосконалення, і допомагає сформулювати заходи для досягнення оптимального балансу.

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства значною мірою залежить від того, як сформована структура капіталу та яку вартість підприємство платить за залучення капіталу з різних джерел. Саме тому одним із важливих завдань для підприємств є визначення оптимальної структури капіталу та максимізація його ефективного використання з метою підвищення загальної ефективності роботи підприємства [19].

Структура капіталу підприємства відображає сукупність фінансових ресурсів, залучених для довгострокового фінансування, і передбачає правильне співвідношення власних і позикових коштів, що використовуються в господарській діяльності. Власний капітал включає статутний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування та резерви, і є основним джерелом фінансування для підприємства. Позикові ж кошти, такі як кредити та облігаційні позики, дозволяють підприємству отримати додаткові ресурси для розвитку. Співвідношення цих коштів має важливе значення, оскільки визначає, на яких умовах підприємство залучає фінансування і як ці умови впливають на його фінансову стабільність і здатність досягати запланованих результатів.

Це співвідношення впливає на такі ключові показники, як рентабельність активів і власного капіталу, коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Наприклад, високий рівень власного капіталу знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування, що зменшує ризики банкрутства, однак може обмежити можливості для швидкого зростання підприємства. Натомість позиковий капітал дає можливість залучити значні суми для швидкого розширення, але збільшує фінансове навантаження через відсотки та обов'язкові платежі.

Існує певна практика, згідно з якою використання тільки власних ресурсів для розвитку підприємства, зокрема реінвестування прибутку,

дозволяє знизити фінансові ризики. Проте це також обмежує швидкість зростання підприємства, особливо щодо обсягу виробництва і виручки. Наприклад, без залучення позикових коштів підприємство може обмежувати своє зростання на 5-7% річно. З іншого боку, залучення позикових коштів за правильної фінансової стратегії і ефективного фінансового менеджменту може значно прискорити цей процес. Пропорційне зростання фінансових ресурсів може призвести до значного збільшення доходів підприємства, оскільки збільшення капіталу дозволяє підприємству масштабувати виробництво і збільшити прибуток, що іноді може призвести до приросту виручки на 20-30% на рік.

Таким чином, успішність реалізації фінансової стратегії підприємства значною мірою залежить від того, як оптимізована його структура капіталу. Оптимальне співвідношення між позиковими і власними коштами може значно варіюватися в залежності від розміру підприємства, галузі та економічних умов. Як показують дослідження, підприємства з оптимальним співвідношенням позикових і власних коштів можуть значно знижувати свої витрати на фінансування і одночасно досягати високих результатів на ринку.

Зміна структури капіталу може впливати не тільки на фінансову стійкість, але й на вільні грошові потоки, що є важливим для подальшого розвитку та інвестицій. Збільшення позикових коштів може покращити фінансові потоки, що позитивно позначиться на можливостях підприємства для формування бюджету капітальних вкладень. Наприклад, зміна співвідношення позикового і власного капіталу на 10% може привести до збільшення вільних грошових потоків на 3-5%, що дозволяє підприємству реалізовувати більш масштабні проекти. Крім того, зміна структури капіталу також має вплив на витрати, пов'язані з банкрутством і фінансовою ліквідацією, тому правильний баланс між власними і позиковими коштами є важливим для забезпечення стабільності підприємства.

Таким чином, структура капіталу підприємства не тільки визначає його здатність фінансувати поточні та майбутні проекти, але й має вплив на

загальний рівень фінансових витрат і на довгострокову фінансову стійкість. Оптимізація цієї структури є критичним фактором для досягнення успіху в умовах змінного економічного середовища..

Таблиця 3.1

Аналіз структури фінансових ресурсів ФГ «Січ-Агро»

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Власний капітал	17346,2	100	23330,7	100	30858,4	98,8	33638,8	91,8	37104,5	84,1
Позиковий капітал	0	0	0	0	370,4	1,2	3000	8,2	7000	15,9
Всього	17346,2	100	23330,7	100	31228,8	100,0	36638,8	100,0	44104,5	100,0

Дані табл. 3.1 вказують, що господарство практично не користувалося позиковими коштами. У 2019-2020 рр. позикових коштів взагалі не залучали, за період 2021-2023 рр. збільшення становило 18,9 рази, а у структурі капіталу – 14,7 в.п.

З метою розрахунку потреби на наступний рік використаємо методику обчислення прогнозного балансу. Середньорічний темп росту чистого доходу складає 104,3%, таким чином виручка від реалізації (ЧВ) становитиме $18235 * 1,043 = 19019,1$ тис.грн.

Темпи росту собівартості, не перевищують темпи росту виручки від реалізації, і становлять: $СВ = 14243,9 * 1,043 = 14856,4$ тис.грн.

Середньорічний темп валюти балансу становив 126,3% за аналізуємий період, тоді прогнозні обсяги валюти балансу складає: $ВБ = 44104,5 * 1,263 = 55703,9$ тис.грн. Прийmemo за основу, що структура активів складає 60:40. Таким чином, необоротні активи складатимуть $НА = 55703,9 * 0,4 = 22281,6$, а оборотні – $ОА = 55703,9 * 0,6 = 33422,3$ тис. грн. Необхідною умовою є зростання середньорічних запасів не більше чим темп росту планового чистого доходу. Звідси, запаси становитимуть:

$$З = 12429,3 * 1,043 = 12963,8 \text{ тис.грн.}$$

А сума, яка узагальнює грошові кошти та дебіторську заборгованість знаходиться наступним чином:

$$ГК+ДЗ=ОА-З=33422,3-12963,8=20458,5 \text{ тис.грн.}$$

Для забезпечення фінансової стійкості підприємства необхідно, щоб власний капітал і довгострокові зобов'язання покривали необоротні активи та запаси. Ось як проводиться розрахунок:

- Власний капітал (ВК) та довгострокові зобов'язання (ДсЗ) разом покривають необоротні активи та запаси, і їх сума складає:

$$ВК + ДсЗ = НА + З = 22281,6 + 12963,8 = 35245,4,$$

- Поточні зобов'язання (ПЗ) обчислюються як різниця між валютою балансу (ВБ) і сумою власного капіталу та довгострокових зобов'язань:

$$ПЗ = ВБ - (ВК + ДсЗ) = 55703,9 - 35245,4 = 20458,5,$$

- Важливим показником є величина грошових коштів та їх еквівалентів, що мають бути на рівні мінімального рівня абсолютної ліквідності. Це розраховується як 20% від поточних зобов'язань:

$$К = 20458,5 \cdot 0,2 = 4091,7 ,$$

- Величина дебіторської заборгованості (ДЗ) розраховується як різниця між поточними зобов'язаннями і грошовими коштами та їх еквівалентами:

$$ДЗ = (ГК + ДЗ) - ГК = 20458,5 - 4091,7 = 16366,8 ,$$

- Для обчислення кредиторської заборгованості припускаємо, що період обороту дебіторської заборгованості становить 90 днів. Для цього обсяг кредиторської заборгованості розраховується таким чином, щоб кошти від дебіторів надходили раніше, ніж потрібно буде сплачувати борги кредиторам. Період обороту кредиторської заборгованості має бути більшим, ніж у дебіторської, тому мінімальний період обігу кредиторської заборгованості складає 92 дні.

- Величина короткострокових кредитів банків (КК) визначається як різниця між поточними зобов'язаннями і кредиторською заборгованістю:

$$КК = (ГК + ДЗ) - КЗ = 20458,5 - 3796,6 = 16661,9,$$

- Визначаючи величину власного капіталу, виходимо з того, що його частка повинна складати 50% від загальної суми фінансових ресурсів. Отже, сума власних коштів ФГ «Січ-Агро» складе: 27851,9,

- Потреба в довгострокових позиках (ДП) розраховується як різниця між сумою власного капіталу та загальною сумою фінансових ресурсів, що використовуються для фінансування підприємства:

$$\text{ДП} = (\text{ВК} + \text{ДсЗ}) - \text{ВК} = 35245,4 - 27851,9 = 7393,5,$$

На основі цих розрахунків формується спрощений прогнозний баланс для ФГ «Січ-Агро» на 2025 рік, який наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Прогнозний баланс ФГ «Січ-Агро» на 2025 рік

Активи	тис. грн.	Пасиви	тис. грн.
Необоротні активи	22281,6	Власний капітал	27851,9
Оборотні активи	33422,3	Довгострокові зобов'язання	7393,5
запаси	12963,8	Поточні зобов'язання	20458,5
грошові кошти та їх еквіваленти	4091,7	– короткострокові кредити банків	16661,9
дебіторська заборгованість	16366,8	– кредиторська заборгованість	3796,6
Баланс	55703,9	Баланс	55703,9

Розраховавши прогнозний баланс на 2025 рік, ми визначили обсяги позикових коштів, необхідних для господарства, і на основі цих даних здійснили розрахунок оптимальної структури капіталу. Важливо відзначити, що не існує універсальних критеріїв для формування оптимальної структури капіталу, оскільки кожне підприємство враховує свої специфічні умови та особливості при її розрахунку. Оптимальна структура капіталу є таким співвідношенням власних і позикових джерел, яке дозволяє максимізувати ринкову вартість підприємства.

Таблиця 3.3 містить розрахунок оптимальної структури капіталу для ФГ «Січ-Агро», з урахуванням попередніх розрахунків та припущення про сплату податку на прибуток у розмірі 18%. Ці дані дозволяють провести подальші аналізи і прийняти обґрунтовані рішення щодо формування капіталу на майбутній період.

Таблиця 3.3

Розрахунок оптимальної структури капіталу ФГ «Січ-Агро»

Показник	Структура капіталу, %						
	0/100	20/80	40/60	50/50	60/40	80/20	100/0
Потреба в капіталі зі всіх джерел фінансування, тис.грн.	55703,9	55703,9	55703,9	55703,9	55703,9	55703,9	55703,9
Власний капітал, тис.грн.	0	11140,8	22281,6	27851,9	33422,3	44563,1	55703,9
Позиковий капітал, тис.грн.	55703,9	44563,1	33422,3	27852	22281,6	11140,8	0
Безризикова ставка рентабельності на фінансовому ринку, коеф	0,135	0,135	0,135	0,135	0,135	0,135	0,135
Середня ставка процента на позиковому ринку, коеф.	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28
Річна величина прибутку до оподаткування, тис.грн	3464,7	3464,7	3464,7	3464,7	3464,7	3464,7	3464,7
Ставка податку	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Рентабельність власного капіталу	-	-0,663	-0,217	-0,128	-0,068	0,006	0,051
Рівень фінансового ризику	0,145	0,116	0,087	0,0725	0,058	0,029	0
Показник співвідношення «рентабельність-фінансовий ризик»	-	-0,17	-0,40	-0,57	-0,85	4,56	0

Розрахунки показали, що найбільш прийнятна структура капіталу для ФГ «Січ-Агро» це співвідношення 80% власного капіталу та 20% позикового. За таких умов підприємство матиме 0,6% рентабельності власного капіталу, тоді як при інших співвідношеннях в основному спостерігається його збитковість. Рівень фінансового ризику становить 2,9%, а коефіцієнт співвідношення «рентабельність-фінансовий ризик» - 4,56. Останній є критерієм оптимізації структури капіталу, за даними табл. 3.3. має найвище значення саме при співвідношенні 80/20.

Отже, управління структурою капіталу можна звести до трьох основних етапів:

1. Визначення загальної потреби в капіталі — важливо чітко визначити, скільки капіталу потрібно для розвитку підприємства, враховуючи всі напрямки діяльності і майбутні інвестиційні проекти.

2. Оцінка вартості капіталу при його запозиченні з різних джерел фінансового ринку — це включає вивчення умов на фінансових ринках, відсоткових ставок по позиках, а також інших факторів, що впливають на витрати підприємства на залучення капіталу.

3. Оптимізація фінансової структури капіталу — це встановлення такого співвідношення між власними та позиковими джерелами капіталу, яке забезпечить найбільш високий рівень фінансової стійкості підприємства. Занадто велика частка позикових коштів може збільшити фінансові ризики, але в той же час може забезпечити необхідний ресурс для розвитку, якщо підприємство має можливість ефективно їх використовувати.

Процес оптимізації структури капіталу здійснюється за наступною послідовністю:

1. Аналіз складу капіталу в динаміці за кілька періодів (кварталів, років), а також тенденцій змін цієї структури. Важливими показниками для аналізу є коефіцієнти фінансової незалежності, заборгованості, співвідношення між довгостроковими і короткостроковими зобов'язаннями, а також коефіцієнт фінансового важеля. Паралельно вивчаються показники оборненості та рентабельності активів і власного капіталу, що дозволяє зробити висновки щодо ефективності використання капіталу підприємства.

2. Оцінка основних факторів, що визначають структуру капіталу. До таких факторів відносяться:

- Галузеві особливості операційної діяльності, оскільки вони визначають структуру активів підприємства, їх ліквідність.

- Стадія життєвого циклу підприємства. Молоді компанії можуть дозволити собі більше позикового капіталу для розвитку, тоді як зрілі підприємства переважно використовують власні кошти.

- Кон'юнктура фінансового ринку, яка впливає на вартість позикового капіталу - зростання або зниження ставок.

- Рівень рентабельності операційної діяльності - компанії з високою рентабельністю можуть дозволити собі використовувати більшу частку позикового капіталу.

- Податковий тиск - високі податки можуть стимулювати підприємство до використання більш ефективних джерел фінансування.

- Ступінь концентрації акціонерного капіталу - власники можуть прагнути зберегти контрольний пакет акцій, що також впливає на структуру капіталу.

3. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Для цього використовуються розрахунки, які дозволяють оцінити, як ефективно сформовані джерела фінансування впливають на збільшення доходності вкладених власниками коштів. Важливим інструментом у цьому процесі є фінансовий важіль, який допомагає оцінити, як зміна структури капіталу впливає на фінансові результати.

3.2. Визначення оптимального співвідношення джерел фінансування

Визначення оптимального співвідношення між власними, позиковими та залученими коштами є стратегічно важливим етапом у процесі оптимізації структури фінансування підприємства. Це завдання вимагає врахування фінансових цілей підприємства, його специфіки, галузевих особливостей, зовнішнього середовища, ризиків і вартості капіталу. Основна мета полягає в досягненні такого балансу, який дозволяє мінімізувати вартість капіталу, зберегти фінансову стійкість і створити умови для довгострокового розвитку.

Для визначення оптимального співвідношення джерел фінансування необхідно враховувати кілька ключових факторів. Перш за все, це стратегічні цілі підприємства. Наприклад, якщо основним пріоритетом є швидке зростання, підприємство може обрати модель фінансування з високою часткою позикових коштів, що дозволить залучити значні ресурси для інвестицій. Якщо ж підприємство орієнтоване на мінімізацію ризиків і збереження стабільності, воно, ймовірно, зосередиться на використанні власного капіталу.

Другим важливим фактором є галузеві особливості. У капіталомістких галузях, таких як будівництво, енергетика або важке машинобудування, підприємства часто мають високу частку власного капіталу через значні початкові інвестиції і тривалий період окупності. У той же час, у галузях із високою оборотністю активів, таких як торгівля або послуги, підприємства зазвичай використовують більше позикових коштів через швидке повернення інвестицій.

Третім фактором є стадія життєвого циклу підприємства. На етапі створення і розвитку підприємства, коли власний капітал є обмеженим, частка позикових і залучених коштів може бути більшою. У міру зростання і стабілізації діяльності підприємства зазвичай збільшується частка власного капіталу, що дозволяє зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Процес визначення оптимального співвідношення джерел фінансування включає кілька ключових кроків. Перш за все, це оцінка поточного фінансового стану підприємства і визначення його фінансових потреб. Для цього проводиться аналіз таких показників, як ліквідність, рентабельність, платоспроможність, боргове навантаження, структура капіталу і динаміка грошових потоків. Наприклад, високий рівень боргового навантаження може вимагати зниження частки позикових коштів, щоб уникнути ризику фінансової нестабільності.

Другим кроком є оцінка вартості кожного джерела фінансування. Наприклад, власний капітал зазвичай є найдешевшим джерелом, але його обсяги обмежені. Позикові кошти можуть бути вигідними за умов низьких процентних ставок, але супроводжуються ризиками, пов'язаними з коливаннями ставок або економічною нестабільністю. Залучений капітал, хоча й не створює боргових зобов'язань, може вимагати передачі частини контролю над підприємством або розподілу прибутку серед нових інвесторів.

Третім кроком є моделювання різних сценаріїв структури фінансування. Це може включати сценарний аналіз, який дозволяє оцінити вплив змін у частці власного, позикового і залученого капіталу на ключові фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність, коефіцієнт покриття боргу і вартість капіталу. Наприклад, у базовому сценарії підприємство може зберегти поточну структуру фінансування, тоді як в оптимістичному сценарії може бути збільшена частка позикових коштів для реалізації масштабних проєктів.

Одним із основних ризиків є фінансова залежність від позикових коштів. Надмірне боргове навантаження може призвести до втрати ліквідності, проблем із виконанням зобов'язань і навіть банкрутства. Наприклад, якщо підприємство має високий рівень короткострокових боргів, воно може зіткнутися з проблемами рефінансування в умовах зростання процентних ставок або погіршення економічної ситуації.

Другий ризик пов'язаний із залученим капіталом. Наприклад, залучення інвесторів може супроводжуватися втратою контролю над ключовими рішеннями або змінами в розподілі прибутку. Крім того, нові інвестори можуть мати власні стратегічні пріоритети, які можуть не збігатися з цілями первинних власників підприємства.

Третій ризик пов'язаний із вартістю фінансування. Наприклад, у разі зростання процентних ставок вартість обслуговування позикових коштів може значно зрости, що вплине на прибутковість і фінансову стійкість підприємства.

Оптимальна структура фінансування має значний вплив на реалізацію стратегічних цілей підприємства. Наприклад, збільшення частки власного капіталу може забезпечити стабільність і незалежність підприємства, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. У той же час, збільшення частки позикових коштів дозволяє підприємству швидше масштабувати свою діяльність і реалізовувати інвестиційні проєкти. Залучення нових інвесторів може забезпечити додаткові ресурси для розвитку, але водночас вимагає врахування їхніх інтересів і стратегічних пріоритетів.

Визначення оптимального співвідношення джерел фінансування не є разовим процесом, оскільки фінансова структура підприємства повинна регулярно переглядатися та коригуватися з урахуванням змін, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Наприклад, якщо підприємство планує вихід на нові ринки або запуск нового продукту, це може вимагати змін у фінансовій структурі для забезпечення необхідних ресурсів. Окрім того, постійний моніторинг фінансових показників та аналіз ринкових умов дозволяють підприємству зберігати гнучкість і швидко адаптуватися до нових економічних викликів.

Оптимізація структури фінансування є ключовим завданням для забезпечення фінансової стійкості підприємства, мінімізації витрат на залучення капіталу та підтримки його довгострокового розвитку. Впровадження оптимального балансу між власними, позиковими та залученими коштами включає кілька етапів. Першим етапом є детальний аналіз поточного стану фінансової структури підприємства. На основі цього аналізу визначаються слабкі місця, що потребують коригування. Далі здійснюється впровадження змін у структуру фінансування, спрямованих на забезпечення оптимального співвідношення між різними джерелами капіталу. Нарешті, після здійснення змін необхідно постійно моніторити фінансові показники підприємства та коригувати структуру фінансування відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Це

забезпечує підприємству стабільність та можливість швидко реагувати на зміни.

Першим кроком є оцінка ефективності існуючої структури фінансування, яка включає аналіз вартості кожного джерела капіталу та їх впливу на фінансовий стан підприємства. Оцінюється співвідношення власного, позикового і залученого капіталу, а також їх відповідність потребам підприємства. Наприклад, надмірна залежність від позикових коштів може створювати ризики у разі економічної нестабільності або зростання процентних ставок. З іншого боку, недостатнє використання позикового капіталу може обмежувати зростання підприємства через нестачу ресурсів для інвестування. Додатково аналізується вартість капіталу, яка залежить від таких факторів, як процентні ставки, умови ринку, кредитоспроможність підприємства та очікувана прибутковість для інвесторів. Для підприємств, які працюють у капіталомістких галузях, таких як енергетика або машинобудування, особливу увагу приділяють довгостроковим джерелам фінансування, які забезпечують стабільність у період реалізації великих проєктів. У той час підприємства у сфері послуг, що характеризуються високою оборотністю активів, можуть обирати короткострокове фінансування для забезпечення гнучкості та зниження загальних витрат.

Другим етапом є розробка і впровадження заходів для покращення структури фінансування. Цей процес передбачає підготовку конкретних дій, які дозволяють досягти оптимального співвідношення джерел капіталу. Наприклад, підприємство може збільшити частку власного капіталу через реінвестування прибутку, скорочення витрат або залучення нових інвесторів. Позиковий капітал може бути оптимізований за рахунок реструктуризації боргу, зменшення частки короткострокових кредитів і заміни їх довгостроковими зобов'язаннями, що дозволяє знизити ризики, пов'язані зі швидкими змінами умов на фінансових ринках. Для залучення додаткових інвестицій підприємство може вдатися до випуску акцій, залучення

стратегічних партнерів або укладання спільних угод. Одним із важливих аспектів цього етапу є врахування впливу змін на загальну фінансову стратегію підприємства. Наприклад, збільшення частки позикового капіталу може підвищити рівень рентабельності власного капіталу, але водночас створює додатковий ризик втрати ліквідності у випадку непередбачуваних витрат або зниження доходів.

Особливу увагу приділяють управлінню ризиками, які можуть виникати в процесі оптимізації структури фінансування. Наприклад, високий рівень боргового навантаження може призвести до проблем із виконанням зобов'язань у разі зниження прибутків або зростання витрат на обслуговування боргу. Для мінімізації таких ризиків використовуються інструменти диверсифікації джерел фінансування, створення резервних фондів і впровадження системи моніторингу ринкових умов. Страхування фінансових ризиків, укладання хеджингових контрактів і залучення експертів для оцінки ризиків також сприяють зниженню їхнього впливу на підприємство.

Третім етапом є постійний моніторинг і коригування структури фінансування. Фінансовий стан підприємства, як і умови зовнішнього середовища, можуть змінюватися, що вимагає гнучкого підходу до управління фінансовими ресурсами. Регулярний аналіз основних показників, таких як коефіцієнт автономії, рівень боргового навантаження, ліквідність, рентабельність активів і вартість капіталу, дозволяє своєчасно виявляти відхилення від оптимального балансу. Наприклад, якщо аналіз показує зниження ліквідності або зростання боргового навантаження, підприємство може прийняти рішення про скорочення витрат, залучення додаткового власного капіталу або реструктуризацію боргових зобов'язань. Коригування структури фінансування також може бути пов'язане зі змінами в стратегічних цілях підприємства. Наприклад, якщо підприємство вирішує розширити свою діяльність на нових ринках, воно може потребувати змін у структурі фінансування для залучення ресурсів на реалізацію цього проєкту.

Постійний моніторинг фінансової структури підприємства включає не тільки аналіз фінансових показників, а й оцінку впливу зовнішніх факторів, таких як економічна ситуація, зміни в законодавстві, конкурентне середовище та ринкові тенденції. Наприклад, у періоди економічної нестабільності підприємство може вирішити збільшити частку власного капіталу для забезпечення фінансової стійкості, що дозволяє знизити залежність від зовнішніх джерел фінансування. Водночас у період економічного зростання та стабільності підприємство може збільшити використання позикових коштів для фінансування інвестиційних проєктів, що дає можливість швидше масштабувати свою діяльність.

Такий адаптивний підхід дозволяє підприємству залишатися гнучким і оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Це критично важливо для забезпечення довгострокового успіху і стійкості бізнесу, оскільки дозволяє зменшити фінансові ризики та ефективно використовувати доступні ресурси в різних економічних умовах.

Таким чином, реалізація заходів із оптимізації структури фінансування є багатоступеневим процесом, який охоплює аналіз поточного стану, впровадження змін і постійний моніторинг. Цей підхід дозволяє підприємству забезпечити стійкість, знизити ризики, мінімізувати вартість капіталу і створити умови для досягнення стратегічних цілей. Оптимальна структура фінансування є не лише засобом підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, а й інструментом забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

3.3. Впровадження нових технологій управління фінансами

Впровадження нових технологій в управління фінансами є невід'ємною складовою сучасного фінансового менеджменту. Цей процес дозволяє підвищити ефективність фінансових операцій, покращити точність прогнозування, зменшити витрати та знизити ризики. Сучасні технології, такі як автоматизація, використання штучного інтелекту, блокчейн і аналітика великих даних, дозволяють підприємствам впроваджувати інноваційні підходи до управління фінансовими ресурсами. Для систематичного розгляду цього процесу доцільно поділити тему на три частини: автоматизація фінансових процесів, аналітика великих даних і впровадження штучного інтелекту та блокчейн у фінансове управління.

Автоматизація фінансових процесів є одним із ключових напрямів модернізації управління фінансами підприємства. Це стосується впровадження технологій, які дозволяють автоматизувати рутинні, трудомісткі та часозатратні операції, що раніше виконувалися вручну. Мета автоматизації полягає у підвищенні ефективності, точності, швидкості обробки фінансових даних, а також зниженні ризиків помилок і витрат. У сучасному бізнес-середовищі, де значення швидкості прийняття рішень і обробки інформації постійно зростає, автоматизація стала невід'ємною складовою успішного функціонування підприємств.

Одним із основних інструментів автоматизації є ERP-системи, які інтегрують різні аспекти фінансового управління в єдину платформу. ERP-системи забезпечують управління бухгалтерським обліком, фінансовою звітністю, бюджетуванням, обробкою платежів і управлінням дебіторською та кредиторською заборгованістю. Вони дозволяють фінансовим менеджерам отримувати доступ до актуальної інформації в реальному часі, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих і точних рішень. Наприклад, такі системи, як SAP, Oracle Financials, Microsoft Dynamics або 1С, надають можливість

автоматизувати облік доходів і витрат, створювати фінансові звіти відповідно до стандартів, а також планувати й контролювати виконання бюджетів.

Автоматизація фінансових процесів також включає використання спеціалізованого програмного забезпечення для виконання конкретних завдань, таких як управління зарплатою, формування податкових декларацій, складання прогнозів і аналіз фінансових показників. Наприклад, програми для управління бюджетом дозволяють автоматизувати процеси складання і моніторингу виконання бюджетів, зменшуючи ризик перевищення витрат і покращуючи контроль за використанням фінансових ресурсів. Автоматизовані системи формування звітності дають змогу підприємствам зменшити час на підготовку фінансових звітів і забезпечити їх відповідність нормативним вимогам.

Окрему увагу слід приділити роботизованій автоматизації процесів (RPA), яка дозволяє виконувати рутинні фінансові завдання за допомогою програмних роботів. Роботи RPA здатні автоматизувати такі процеси, як введення даних, перевірка рахунків, обробка платежів і формування звітів. Це зменшує залежність підприємства від ручної праці, знижує витрати і мінімізує помилки. Наприклад, у великих організаціях, де щоденно обробляються тисячі транзакцій, впровадження RPA може значно скоротити час і витрати на фінансові операції, одночасно підвищуючи їх точність.

Автоматизація фінансових процесів також сприяє зниженню операційних витрат і підвищенню продуктивності праці. Наприклад, автоматизовані системи обробки рахунків дозволяють швидше обробляти платежі, уникати затримок і штрафів, а також зменшувати витрати, пов'язані з ручною перевіркою документів. Крім того, автоматизація дозволяє фінансовим менеджерам зосередитися на стратегічних завданнях, таких як аналіз рентабельності, оцінка інвестицій або управління ризиками, замість виконання рутинних операцій.

Ще одним важливим аспектом автоматизації є інтеграція фінансових процесів із іншими бізнес-процесами. Наприклад, автоматизація фінансового

обліку може бути пов'язана з управлінням запасами, виробництвом, продажами або логістикою. Це дозволяє забезпечити повну прозорість фінансових потоків і краще розуміння того, як фінансові рішення впливають на загальний бізнес-результат. Завдяки інтеграції фінансових даних із операційними системами керівництво підприємства може отримувати більш точну інформацію для стратегічного планування та прийняття управлінських рішень.

Автоматизація фінансових процесів також має важливе значення для дотримання нормативних вимог і зменшення ризиків. Сучасні автоматизовані системи забезпечують дотримання стандартів фінансової звітності, таких як МСФЗ (IFRS) або локальних регуляторних вимог. Вони дозволяють автоматично оновлювати форми звітності відповідно до змін у законодавстві, мінімізуючи ризик помилок і штрафів. Крім того, автоматизація сприяє покращенню безпеки фінансових даних завдяки впровадженню шифрування, багаторівневої автентифікації і засобів контролю доступу.

Не менш важливим аспектом автоматизації є її вплив на швидкість і точність прогнозування. Наприклад, сучасні системи автоматизації дозволяють створювати моделі прогнозування фінансових показників на основі історичних даних і актуальних ринкових умов. Це дозволяє підприємствам планувати свої витрати і доходи, оптимізувати використання ресурсів і своєчасно реагувати на зміни в економічному середовищі. Автоматизовані системи прогнозування також допомагають ідентифікувати потенційні ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації.

Автоматизація фінансових процесів відкриває нові можливості для масштабування бізнесу. Зокрема, у випадках, коли підприємство планує розширення на нові ринки або збільшення обсягів діяльності, автоматизація дозволяє швидко адаптувати фінансові системи до нових умов. Наприклад, ERP-системи можуть бути розширені для підтримки багатовалютних операцій, відповідності локальним податковим вимогам або інтеграції з фінансовими системами інших компаній у разі злиття чи поглинання.

Аналітика великих даних стала важливою складовою сучасного фінансового управління. Вона дозволяє підприємствам обробляти величезні обсяги даних, виявляти приховані закономірності, прогнозувати ринкові тенденції та оптимізувати прийняття управлінських рішень. Завдяки передовим технологіям обробки великих даних (Big Data), компанії мають можливість значно покращити ефективність управління фінансовими потоками, підвищити точність прогнозів, знизити ризики і зміцнити свою конкурентоспроможність.

Аналітика великих даних у фінансах охоплює кілька аспектів діяльності підприємства, зокрема аналіз витрат, доходів, рентабельності, управління фінансовими ризиками та оцінку інвестицій. Сучасні аналітичні інструменти, такі як Tableau, Power BI, Google BigQuery і Hadoop, дозволяють обробляти як структуровані, так і неструктуровані дані, інтегруючи їх з різних джерел. Це можуть бути операційні дані компанії, ринкові індикатори, макроекономічні показники, поведінкові дані споживачів або навіть дані з соціальних мереж. Як результат, компанії отримують глибше розуміння своєї фінансової діяльності, ринкової ситуації та зможуть ухвалювати більш обґрунтовані стратегії для розвитку.

Один із ключових аспектів аналітики великих даних у фінансовому управлінні – це прогнозування. Завдяки аналізу історичних даних і застосуванню алгоритмів машинного навчання компанії можуть будувати точні прогнози щодо фінансових показників, таких як доходи, витрати, рух грошових коштів, потреба в фінансуванні чи ймовірність дефолту клієнтів. Наприклад, прогнозування грошових потоків дозволяє уникати дефіциту ліквідності, забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань перед постачальниками та кредиторами, а також планувати інвестиції у стратегічні напрямки.

Аналітика великих даних також активно використовується для управління ризиками. Аналіз великих масивів даних дозволяє виявляти потенційні ризики ще до того, як вони почнуть впливати на діяльність

компанії. Наприклад, аналіз фінансових транзакцій може допомогти виявляти шахрайство, а аналіз ринкових даних – передбачати коливання валютних курсів або процентних ставок. Сучасні аналітичні системи здатні оцінювати ймовірність виникнення ризиків на основі багатьох факторів, таких як економічні показники, поведінка клієнтів чи зміни в законодавстві, і пропонувати стратегії для їх мінімізації.

Великі дані також відіграють важливу роль в оптимізації витрат і підвищенні рентабельності. Аналітичні системи дозволяють компаніям детально аналізувати структуру витрат, визначати неефективні процеси та знаходити способи їх оптимізації. Наприклад, аналіз витрат на виробництво може виявити можливості для зменшення собівартості продукції, а аналіз операційних витрат – способи зниження адміністративних витрат. Крім того, використання великих даних у ціноутворенні дозволяє компаніям краще розуміти поведінку споживачів і встановлювати ціни, які максимально відповідають ринковій ситуації.

Іншою важливою сферою застосування великих даних є оцінка ефективності інвестицій. Завдяки аналізу великих обсягів даних компанії можуть точніше оцінювати ризики й очікувану віддачу від інвестицій у нові проекти чи активи. Наприклад, аналіз даних про конкурентів, ринок і макроекономічні тенденції може допомогти визначити найперспективніші напрями для інвестування. Аналітичні системи також дозволяють відстежувати ефективність уже реалізованих інвестицій, оцінюючи, наскільки вони відповідають очікуванням і чи досягнуті поставлені цілі.

Велика роль великих даних у фінансовому управлінні полягає в їхньому використанні для прийняття стратегічних рішень. Наприклад, аналіз ринкових умов і конкурентного середовища допомагає компанії оцінити доцільність виходу на нові ринки, запуску нових продуктів чи залучення додаткового фінансування. Аналіз споживчих даних дає змогу компаніям краще розуміти потреби своїх клієнтів, що дозволяє пропонувати персоналізовані фінансові продукти та послуги, збільшуючи лояльність та

задоволеність клієнтів.

Система управління фінансовими ресурсами має забезпечувати узгодженість логічної моделі їх управління зі стратегічними концепціями розвитку підприємства, а також включати методи, важелі та інструменти, які сприяють реалізації стратегічних цілей. (рис. 3).

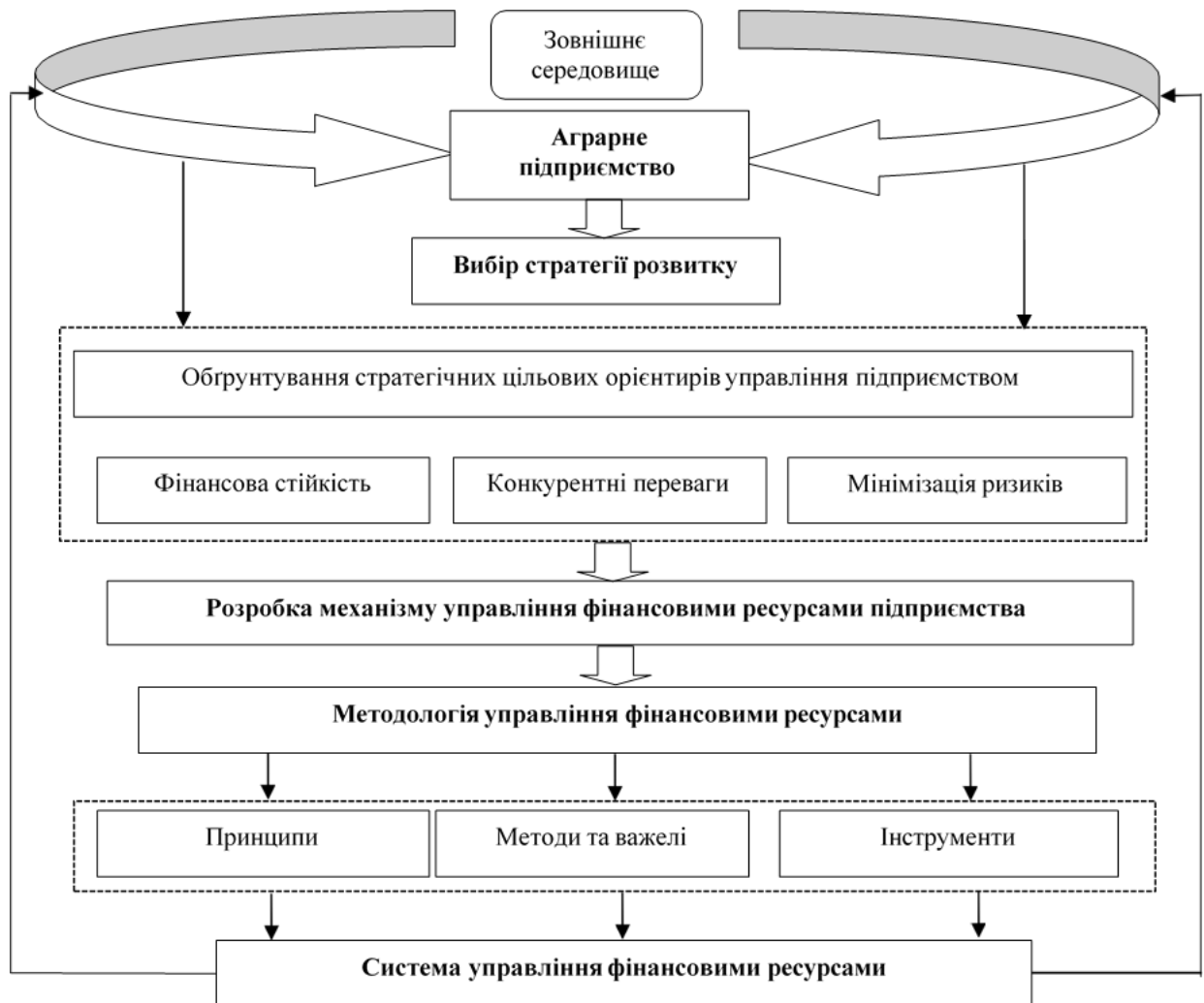

Рис. 3.1. Логічна модель побудови системи управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства

Особливу увагу слід приділити використанню великих даних у сфері відповідності регуляторним вимогам. Сучасні аналітичні системи дозволяють автоматизувати процеси, аналізуючи відповідність фінансової діяльності

компанії нормативним актам. Це не лише знижує ризик штрафів, але й підвищує репутацію компанії серед інвесторів, клієнтів і партнерів.

Великі дані також сприяють покращенню взаємодії між різними підрозділами компанії. Інтеграція фінансових даних із даними про продажі, маркетинг, виробництво чи логістику дозволяє створити єдине інформаційне середовище, що сприяє прийняттю узгоджених і ефективних рішень. Наприклад, аналіз даних про попит на продукцію може допомогти фінансовому відділу краще планувати бюджети та забезпечувати достатнє фінансування для реалізації виробничих планів.

Окремо варто зазначити роль аналітики великих даних у забезпеченні прозорості фінансової діяльності. Завдяки сучасним аналітичним системам компанії можуть надавати інвесторам і партнерам детальну інформацію про свою фінансову діяльність, підвищуючи рівень довіри та залучаючи додаткові інвестиції. Це особливо важливо для великих компаній, які працюють на міжнародних ринках і мають справу з різними зацікавленими сторонами

Використання штучного інтелекту та блокчейну у фінансовому управлінні стало важливим етапом трансформації фінансових процесів. Ці передові технології дозволяють підприємствам оптимізувати фінансові операції, знижувати витрати, підвищувати точність прогнозування та забезпечувати прозорість і безпеку даних. Штучний інтелект (ШІ) пропонує інструменти для автоматизації складних процесів, аналізу великих обсягів інформації, а також побудови інноваційних моделей управління фінансами. У свою чергу, блокчейн забезпечує новий рівень безпеки та прозорості в обробці фінансових транзакцій, дозволяючи створювати децентралізовані системи обліку та розрахунків.

Штучний інтелект відкриває нові можливості для автоматизації фінансових процесів. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє підприємствам аналізувати великі обсяги даних для виявлення закономірностей, прогнозування тенденцій та прийняття обґрунтованих

рішень. Наприклад, ШІ може автоматизувати управління бюджетом, обробку рахунків, підготовку звітів або аналіз грошових потоків. Такі системи здатні швидко знаходити відхилення від норм у фінансових даних, ідентифікуючи потенційні ризики, такі як шахрайство чи помилки в обліку. Це особливо важливо для великих організацій, які щодня мають справу з тисячами фінансових операцій.

Прогнозування є ще однією важливою сферою застосування штучного інтелекту у фінансовому управлінні. Завдяки використанню алгоритмів машинного навчання ШІ може створювати точні прогнози щодо доходів, витрат, змін у ринкових умовах або потреби у фінансуванні. Наприклад, система на основі штучного інтелекту може аналізувати історичні дані продажів, ринкові індикатори та економічні тенденції для прогнозування попиту на продукцію або змін у вартості капіталу. Це дозволяє підприємствам своєчасно адаптувати свою фінансову стратегію до нових умов.

Управління ризиками також стає більш ефективним завдяки використанню ШІ. Наприклад, алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати поведінку клієнтів або партнерів для виявлення ризиків, пов'язаних із неплатоспроможністю або шахрайством. Системи ШІ здатні оцінювати ймовірність виникнення ризиків на основі багатьох факторів, таких як макроекономічні показники, зміни у ринковому середовищі або фінансова поведінка контрагентів. Це дозволяє підприємствам завчасно вживати заходів для зниження ризиків і забезпечувати фінансову стабільність.

Блокчейн-технології забезпечують революційні зміни у сфері безпеки та прозорості фінансових операцій. Використання децентралізованих реєстрів, у яких кожна транзакція записується у вигляді блоку даних, захищеного криптографічними методами, дозволяє знижувати ризик шахрайства, дублювання записів або несанкціонованих змін. Кожен учасник блокчейн-мережі має доступ до загального реєстру, що забезпечує високу

прозорість і довіру між сторонами. Це особливо важливо для міжнародних фінансових операцій, де довіра між учасниками може бути обмеженою.

Одним із найперспективніших напрямів застосування блокчейну у фінансах є смарт-контракти. Це автоматизовані програми, які виконуються лише за виконання певних умов, визначених сторонами. Наприклад, смарт-контракт може автоматично перерахувати оплату за товар або послугу після підтвердження їхньої доставки. Це знижує витрати на посередників, прискорює фінансові операції та зменшує ризик непорозумінь між сторонами.

Блокчейн також активно використовується для оптимізації міжнародних фінансових операцій. Традиційні банківські перекази часто є дорогими та тривалими через необхідність залучення посередників. Використання блокчейну дозволяє скоротити час і витрати на перекази, забезпечуючи миттєве виконання транзакцій за мінімальних витрат. Це особливо важливо для підприємств, які працюють на міжнародних ринках і мають справу з великими обсягами фінансових операцій.

Комбінація блокчейну і штучного інтелекту відкриває ще більше можливостей для фінансового управління. Наприклад, штучний інтелект може аналізувати дані з блокчейн-мереж для прогнозування ринкових тенденцій або виявлення аномалій у фінансових транзакціях. У свою чергу, блокчейн забезпечує надійне зберігання та обмін даними, створюючи безпечну основу для використання алгоритмів ШІ. Це дозволяє створювати інноваційні рішення для управління ризиками, планування бюджету, обліку та аудиту.

Важливим аспектом впровадження технологій блокчейн і штучного інтелекту (ШІ) є їхній вплив на відповідність регуляторним вимогам. Використання децентралізованих реєстрів і автоматизованих систем дозволяє підприємствам забезпечити прозорість своїх фінансових операцій та відповідність законодавчим нормам. Це знижує ризик штрафів, підвищує довіру з боку інвесторів і партнерів та сприяє зміцненню репутації компанії,

оскільки автоматизація дозволяє здійснювати контроль у реальному часі та забезпечує безпеку даних.

Розробка системи контролю за фінансовими ресурсами є критичним етапом для забезпечення ефективного управління фінансами підприємства. Така система не лише сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів, але й допомагає зменшити ризики, пов'язані з фінансовими втратами, шахрайством або неправильним розподілом коштів. У сучасних умовах, коли фінансова стійкість підприємства залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, належний контроль над фінансовими ресурсами набуває стратегічного значення. Розробка ефективної системи контролю включає кілька ключових етапів: визначення цілей контролю, вибір методів і інструментів, впровадження механізмів моніторингу та оцінки, а також постійне вдосконалення системи з урахуванням змін у зовнішньому середовищі.

Першим етапом розробки системи контролю за фінансовими ресурсами є чітке визначення її цілей. Основні цілі можуть включати забезпечення фінансової стійкості, контроль за дотриманням бюджетів, запобігання нецільовому використанню коштів, оптимізацію витрат та підвищення рентабельності. Наприклад, підприємство може встановити за мету забезпечення того, щоб фактичні витрати не перевищували затверджений бюджет більше ніж на 5%. Іншою метою може бути скорочення операційних витрат на певний відсоток або забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками та кредиторами. Чітке формулювання цілей допомагає побудувати ефективну систему контролю, яка відповідає потребам підприємства і сприяє досягненню його стратегічних завдань..

Наступним етапом є вибір методів і інструментів контролю за фінансовими ресурсами. До основних методів належать планування, моніторинг, аудит і аналіз. Планування включає розробку бюджетів, які стають основою для контролю за витратами і доходами. Моніторинг передбачає регулярне відстеження фактичного використання фінансових

ресурсів і порівняння їх із запланованими показниками. Аудит дозволяє оцінити відповідність фінансових операцій установленим правилам і нормативам, а також виявити можливі порушення. Аналіз фінансових показників дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів і виявити тенденції, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства.

Сучасні інструменти контролю включають автоматизовані системи управління фінансами, які забезпечують доступ до актуальної інформації в реальному часі. Наприклад, ERP-системи дозволяють інтегрувати процеси бюджетування, обліку, моніторингу і звітності в єдину платформу, що підвищує прозорість і точність фінансових операцій. Інші інструменти, такі як BI-системи (Business Intelligence), забезпечують візуалізацію даних і створення аналітичних звітів, що допомагають керівництву приймати обґрунтовані рішення. Наприклад, система може автоматично повідомляти про перевищення бюджету на певному етапі проєкту, що дозволяє своєчасно вжити заходів для усунення відхилень.

Важливим аспектом системи контролю є впровадження механізмів моніторингу і оцінки. Це включає регулярний аналіз основних фінансових показників, таких як рентабельність, ліквідність, оборотність активів і рівень заборгованості. Наприклад, аналіз коефіцієнта поточної ліквідності дозволяє оцінити здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання, тоді як аналіз рентабельності активів показує ефективність використання ресурсів. Регулярний моніторинг забезпечує своєчасне виявлення проблемних аспектів і створює основу для прийняття коригувальних заходів.

Особливу увагу слід приділити управлінню ризиками в рамках системи контролю за фінансовими ресурсами. Це включає ідентифікацію, оцінку і мінімізацію ризиків, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства. Наприклад, ризики, пов'язані з неплатоспроможністю клієнтів, можуть бути зменшені через впровадження політики оцінки кредитоспроможності, тоді як ризики валютних коливань можна мінімізувати за допомогою хеджування. Регулярний аналіз ризиків дозволяє не лише уникати фінансових втрат, але й

створює умови для підвищення стабільності та прогнозованості фінансової діяльності.

Система контролю також включає організацію внутрішнього і зовнішнього аудиту. Внутрішній аудит забезпечує перевірку відповідності фінансових операцій внутрішнім стандартам і правилам підприємства. Він дозволяє виявляти неефективні процеси, порушення або можливі шахрайства, а також забезпечує рекомендації для їх усунення. Зовнішній аудит, який здійснюється незалежними організаціями, забезпечує підтвердження достовірності фінансової звітності і підвищує довіру з боку інвесторів, кредиторів і партнерів.

Система контролю за фінансовими ресурсами повинна бути гнучкою і здатною до адаптації в умовах змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Наприклад, у разі змін у законодавстві, які впливають на фінансову звітність, система повинна бути оперативним оновлена, щоб забезпечити відповідність новим вимогам. Крім того, зростання бізнесу або зміна його стратегічних цілей може вимагати перегляду підходів до контролю за фінансовими ресурсами, щоб забезпечити їхню відповідність новим умовам.

Сучасні технології відіграють важливу роль у вдосконаленні системи контролю, значно підвищуючи ефективність і точність управління фінансовими ресурсами. Використання аналітики великих даних дозволяє автоматизувати процеси моніторингу, прогнозування та аналізу, що забезпечує більш точну та своєчасну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Завдяки цьому підприємства можуть оперативним реагувати на зміни та швидше виявляти потенційні проблеми, оптимізуючи процеси управління фінансами.

Наприклад, системи на основі штучного інтелекту здатні аналізувати фінансові дані в режимі реального часу, виявляючи відхилення від встановлених норм. Такі системи можуть автоматично генерувати рекомендації для виправлення ситуацій, що дозволяє підприємствам оперативним усувати недоліки та приймати коригувальні заходи. Це підвищує

ефективність контролю за фінансовими ресурсами і забезпечує вищий рівень точності у фінансовому управлінні.

Блокчейн-технології, у свою чергу, забезпечують додаткову прозорість і безпеку фінансових операцій, оскільки децентралізовані реєстри дозволяють верифікувати кожну транзакцію без можливості зміни даних. Це значно знижує ризики шахрайства і помилок, оскільки всі операції записуються в незмінний реєстр, який доступний для перевірки всіма учасниками. Це не лише покращує довіру до фінансових операцій, але й створює додаткові можливості для ефективного управління фінансовими ресурсами в умовах високої конкуренції та ризику. Постійне вдосконалення системи контролю є критично важливим для забезпечення її ефективності. Це включає регулярний перегляд політик і процедур, навчання персоналу, впровадження нових технологій і адаптацію до змін у бізнес-середовищі. Наприклад, підприємство може впроваджувати інноваційні інструменти, такі як автоматизовані системи управління ризиками або платформи для візуалізації фінансових даних, щоб підвищити точність і швидкість прийняття рішень.

Таким чином, розробка системи контролю за фінансовими ресурсами є складним і багатогранним процесом, який включає визначення цілей, вибір методів і інструментів, впровадження механізмів моніторингу і оцінки, управління ризиками і постійне вдосконалення. Ефективна система контролю дозволяє підприємству забезпечити раціональне використання ресурсів, підвищити фінансову стабільність і забезпечити досягнення стратегічних цілей в умовах динамічного бізнес-середовища.

Висновки до розділу 3

Запропоновано збільшити частку власного капіталу з 40% до 55% від загального капіталу протягом 2024–2026 років. Це дозволить знизити

фінансові ризики, пов'язані з використанням позикових коштів, частка яких становить 60% і створює ризик втрати ліквідності.

Прогнозовано, що автоматизація управління грошовими потоками дозволить зменшити касові розриви на 15% протягом першого року впровадження. Зокрема, це дозволить скоротити прострочену дебіторську заборгованість із 120 тис. грн до 80 тис. грн.

Розробка гнучкого бюджету дозволить фермерському господарству скоротити відхилення фактичних витрат від запланованих на 10–12%. Очікується зменшення неврахованих витрат на 100 тис. грн у 2024 році.

Завдяки оптимізації закупівель та впровадженню енергоефективних технологій прогнозується зниження операційних витрат на 7%, або близько 220 тис. грн на рік. Очікується скорочення витрат на паливо на 12% завдяки оновленню техніки.

Запропоновано залучити грантове фінансування в розмірі 500 тис. грн у рамках державних та міжнародних програм підтримки агросектору, а також отримати пільговий кредит у розмірі 1 млн грн на модернізацію виробничих потужностей під 3% річних.

Інвестиції в технічну базу. Придбання нової техніки вартістю 2,5 млн грн дозволить підвищити продуктивність праці на 20% та скоротити витрати на технічне обслуговування на 15%. Вартість обслуговування техніки зменшиться з 450 тис. грн до 382,5 тис. грн на рік.

Впровадження систем точного землеробства вартістю 1 млн грн окупиться протягом двох років завдяки підвищенню урожайності на 10%, що дасть додатковий дохід у 600 тис. грн щорічно.

Встановлення КРІ дозволить покращити рентабельність активів з 12% до 15% та скоротити тривалість обороту дебіторської заборгованості з 45 до 35 днів. Очікується зростання чистого прибутку на 18% у 2024 році.

Рекомендовано створити резервний фонд у розмірі 1,2 млн грн, що становить 10% від річного доходу господарства, для покриття фінансових ризиків у разі непередбачуваних обставин.

Прогнозується збільшення доходів на 25% за рахунок укладання довгострокових контрактів із переробними підприємствами. Це дозволить підвищити річний дохід господарства з 12 млн грн до 15 млн грн протягом двох років.

Таким чином, реалізація запропонованих стратегічних заходів забезпечить підвищення фінансової стійкості фермерського господарства "Січ-Агро", скорочення витрат і збільшення прибутковості. Ці заходи дозволять господарству адаптуватися до сучасних ринкових умов і забезпечити довгостроковий розвиток.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті дослідження стратегічних напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами фермерського господарства "Січ-Агро" зроблено такі висновки:

1. У структурі фінансових ресурсів спостерігається високий рівень залежності від позикових коштів, що підвищує фінансові ризики підприємства та створює додаткове навантаження на його платоспроможність.

2. Через специфіку аграрного бізнесу та сезонність господарської діяльності підприємство стикається з касовими розривами, що впливає на своєчасність виконання фінансових зобов'язань.

3. Значна частина витрат припадає на закупівлю матеріалів, пального та обслуговування техніки, що знижує рентабельність діяльності.

4. Недостатня інвестиційна діяльність. Модернізація технічної бази та впровадження новітніх агротехнологій фінансується в обмежених обсягах, що уповільнює розвиток господарства.

5. Відсутність гнучких механізмів планування ускладнює адаптацію до змін ринкових умов та призводить до нераціонального використання фінансових ресурсів.

6. Залежність від посередників негативно впливає на доходність підприємства, обмежуючи можливості для розширення ринків збуту.

Для вдосконалення управління фінансовими ресурсами фермерського господарства "Січ-Агро" рекомендовано реалізувати такі стратегічні напрями:

1. Збільшення частки власних коштів через реінвестування прибутків та залучення партнерів дозволить знизити залежність від позикових ресурсів і забезпечити фінансову стабільність.

2. Впровадження сучасних систем моніторингу та прогнозування грошових потоків дозволить уникнути касових розривів та забезпечити своєчасність фінансових операцій.

3. Оптимізація витрат через впровадження енергоефективних технологій, тендерних процедур для закупівель, а також модернізацію технічної бази сприятиме зменшенню навантаження на фінансові ресурси.

4. Придбання сучасної сільськогосподарської техніки та впровадження агротехнологій дозволить підвищити продуктивність праці, знизити витрати на обслуговування техніки та підвищити урожайність.

5. Використання адаптивного бюджету забезпечить прозорість фінансового планування, зменшення відхилень витрат та ефективне розподілення ресурсів.

6. Формування фінансового резерву дозволить підприємству зменшити ризики, пов'язані з непередбачуваними ситуаціями або несприятливими економічними умовами.

7. Укладання прямих контрактів із переробними підприємствами та розширення географії реалізації продукції сприятиме збільшенню доходів підприємства.

8. Контроль фінансових показників. Запровадження системи ключових показників ефективності (KPI) дозволить оперативно аналізувати фінансову діяльність, виявляти проблеми та вносити коригування в управлінські рішення.

9. Використання грантів, державних програм підтримки агросектору та пільгових кредитів сприятиме диверсифікації джерел фінансових ресурсів.

10. Проведення тренінгів та навчань сприятиме підвищенню рівня компетентності працівників у сфері фінансового менеджменту, що позитивно вплине на ефективність управлінських рішень.

Реалізація запропонованих стратегічних напрямів дозволить:

- підвищити ефективність використання фінансових ресурсів;

- зменшити залежність від позикових коштів;
- оптимізувати операційні витрати;
- забезпечити фінансову стабільність та підвищити конкурентоспроможність господарства;
- створити умови для довгострокового розвитку та адаптації до змін ринкового середовища.

Запропоновані заходи є комплексними та спрямованими на досягнення стійкого економічного зростання фермерського господарства "Січ-Агро".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ходжаян Армен Р. Формування фінансових ресурсів малого бізнесу, *RRAL*, no. 2, May 2023.
2. Собченко (Кінєва) Т.С., Соскіда Ю.М. Аналітична оцінка фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва. Матеріали 35-ої студентської науково-теоретичної конференції «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни» 22-24 березня 2023 року
3. Міщенко Я.О. Статистичний аналіз фінансового стану малих підприємств України. *Ефективна економіка*. 2010. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_4_16
4. Тимченко О.І. Особливості аналізу фінансових результатів діяльності малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_6_28
5. Нікольчук, Ю.М., Лопатовська О.О. Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства: теоретико-методичні та практичні аспекти оцінки. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. 4 (04) (Вересень). С. 59-65.
6. Дорохова Л.М., Недільська Л.В. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 241-246.
7. Домбровська Л. В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. *Ефективна економіка*. 2014. № 2,
8. Гуріна О.В., Домбровська Л.В., Сліпець О. О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємств: економетричний підхід. *Colloquium-journal*. 2022. №36(159).
9. Добрянська Н. А., Поліщук Т. С. Бухгалтерський баланс та його аналіз. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4367>

10. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/139.pdf
11. Великий Ю. М., Топоріна Є.В. Методичні аспекти оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6762>
12. Гвоздей Н.І., Бондарук І.С., Вінницька О.А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Том 28. №1. С. 216–221. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1480/6565656606>
13. Дуброва Н.П., Крючко Л.С. Інновації і технологічні уклади в парадигмі розвитку економіки та інформаційного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №18. С. 50-55.
14. Добровольська О.В., Дуброва Н.П., Ясинська Д.В. Застосування детермінованого моделювання для підвищення прибутковості в управлінні фінансовими ресурсами підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 2. С. 82-87.
15. Добровольська О.В., Майстренко Л.Ю. Фінансовий стан підприємства: сутність і необхідність його аналізу. *Агросвіт*. 2014. № 7. С. 24-27.
16. Добровольська О.В., Дуброва Н.П. Сутність операційного левериджу та методика його розрахунку. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 62.-С. 124-128.
17. Добровольська О.В., Шрамко В.А. Оцінка інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства з

використанням моделі Дюпона. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5959>.

18. Добровольська О.В., Дуброва, Н. П. Сутність операційного левериджу та методика його розрахунку. *Причорноморські економічні студії*. 2021. №62. С. 124-128.

19. Беренда Н.І., Редзюк Т.Ю., Ворона К.В. Управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(1). С. 14-18.

20. Золотаренко В.О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства. *Управління розвитком*. 2011. № 1 (98). С. 147–150.

21. Семенов Г.А., Мелешко А.В. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2010. № 4. С. 164–170.

22. Семенов А.Г., Ярошевська О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. *Економіка та підприємництво*. 2014. № 5 (80).

23. Кузенко Т., Литовченко О., Сабліна Н. Шляхи удосконалення управління структурою капіталу підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. №4 (04). С. 81-88.

24. Дуда С.Т., Палько В А. Узагальнення методичних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства // *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-optimizatsiyi-strukturi-kapitalu-pidpriemstva>

25. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2731>

26. Олександренко І.В., Ніколаєва А.М., Пиріг С.О. Діагностика фінансового капіталу підприємства: методичний аспект // Бізнес-інформ. 2018. №9 (488). С. 166-174.
27. Школьник І.О., Малиш Д.О., Козьменко Є.С. Структура капіталу підприємства: систематизація теоретичних підходів у контексті фінансової архітектури підприємства. Бізнес-інформ. 2018. №3. С. 315-322.
28. Leary M., Roberts M. R. Do firms rebalance their capital structure. *Journal of Finance*. 2005. No. 60. P. 2575–2619.
29. Коваленко О.Ю. Методика складання прогнозного балансу підприємства. *Стратегії розвитку України*. 2011. № 4. Том 2. С. 74-85.
30. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: [Навчально-методичний посібник] / Ю.Ю. Верланов. Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 344 с.
31. Східницька Г., Содома Р. Оптимізація процесу управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. *Вісник Львівського національного аграрного університету: Економіка АПК*. 2018. № 25. С. 124-131
32. Дмитренко А.І. Діагностика прибутковості підприємства за нормативною бухгалтерською звітністю. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2018. № 2. С. 26-33.
33. Колісник М.В., Балик У.О. Методологічні аспекти оцінювання фінансового стану малих підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24(2). С. 64-68.
34. Шеховцова В.В. Аналіз господарської діяльності малого підприємства як наукова база прийняття управлінських рішень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 16. - С. 102-107.

35. Сорока Р.С., Родняк Р.І. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. № 23 (16). С. 353-357.
36. Офіційний сайт «Опендата». URL: <https://opendatabot.ua>
37. Офіційний сайт «YouControl». URL: <https://youcontrol.com.ua/>
38. Вовк В. М. Методика та організація аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Автореферат дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. Т., 2004. URL: http://librar.org.ua/sections_load.php
39. Гнеушева І. О., Притика Т. І. Управління вартістю та структура капіталу підприємства. *Вісник К.*, 2011. Вип. 2 (15). С. 14 – 16.
40. Забаштанський М.М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств/ *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 6. С. 25 – 29.
41. Козачок І.А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства/ *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011. № 47. С. 277 – 283.
42. Міняйленко І.В., Носенко О. А. Особливості оптимізації структури капіталу підприємств агро-промислового комплексу. URL: www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.../311.pdf
43. Мороз Ю.Ю. Моніторинг фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств URL: eztuir.ztu.edu.ua/1925/1/58.pdf
44. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/fin.htm
45. Міністерство фінансів України. Стратегія управління державними фінансами. URL: <https://www.mof.gov.ua>
46. Державна служба статистики України. Аналітика фінансових ресурсів підприємств. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
47. Кабінет Міністрів України. Платоспроможність підприємств України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
48. Deloitte Україна. Фінансові потоки та стратегії управління. URL:

<https://www2.deloitte.com/ua>

49. E&Y Україна. Управління капіталом у сучасному бізнесі. URL: <https://www.ey.com/ua>

50. McKinsey & Company. Розвиток фінансових стратегій у світі. URL: <https://www.mckinsey.com>

51. Київстар. Використання Big Data для фінансового планування. URL: <https://kyivstar.ua>

52. OLX Україна. Фінансові інструменти для малого бізнесу. URL: <https://blog.olx.ua>

53. Prom.ua. Оптимізація фінансових витрат. URL: <https://blog.prom.ua>

54. Radio Свобода. Ефективність управління фінансами підприємств у кризових умовах. URL: <https://www.radiosvoboda.org>.

55. Ліга.Бізнес. Фінансова стабільність підприємств України. URL: <https://biz.liga.net>.

56. Forbes Україна. Цифрові технології у фінансовому менеджменті. URL: <https://forbes.ua>.

57. Національний банк України. Аналітичні дані про фінансову стійкість підприємств. URL: <https://bank.gov.ua>.

58. Кузенко Т.Б., Сабліна Н.В. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Економіка та управління національним господарством*. 2015. №4. С. 123–130.

59. Польова Т.В., Кравцова Ю.В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПРАТ «Бондарівське». *Ефективна економіка*. 2018. № 10. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/35.pdf

60. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2012. № 2. С. 47–58.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця 1

**Результати регресійного аналізу показників ефективності використання
фінансових ресурсів**

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,975224902
R-квадрат	0,951063609
Нормований R-квадрат	0,804254435
Стандартна помилка	0,048222428
Спостереження	5

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	0,045193478	0,015064493	6,478230112	0,279346185
Залишок	1	0,002325403	0,002325403		
Ітого	4	0,047518881			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижніе 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-перетин	-1,385588264	0,466698071	-2,968917913	0,20683013	-7,315549511	4,544372982	-7,315549511	4,544372982
Змінна X2	2,277576689	0,734397525	3,101285901	0,198575057	-7,053828618	11,608982	-7,053828618	11,608982
Змінна X3	-0,135001834	0,123024679	-1,097355709	0,470470382	-1,698178596	1,428174928	-1,698178596	1,428174928
Змінна X6	0,003440005	0,001300742	2,644648194	0,230141271	-0,01308749	0,0199675	-0,01308749	0,0199675